

Byens prisme

Tendenser og udfordringer for militære operationer
i urbant terræn

Henrik Ø. Breitenbauch
Mark Winther
Mikkel Broen Jakobsen

December 2016

Denne rapport er en del af Center for Militære Studiers forskningsbaserede myndighedsbetjening for Forsvarsministeriet og de politiske partier bag forsvarsforliget. Formålet med rapporten er at belyse de langsigtede, overordnede tendenser og udfordringer, der er forbundet med militære operationer i urbant terræn, og at beskrive, hvordan forskellige typer af generelle militære redskaber kan knyttes til disse udfordringer.

Center for Militære Studier er et forskningscenter på Institut for Statskundskab på Københavns Universitet. På centret forskes der i sikkerheds- og forsvarspolitik samt militær strategi. Forskningen danner grundlag for forskningsbaseret myndighedsbetjening af Forsvarsministeriet og de politiske partier bag forsvarsforliget.

Denne rapport er et analysearbejde baseret på forskningsmæssig metode. Rapportens konklusioner er ikke et udtryk for holdninger hos den danske regering, det danske forsvar eller andre myndigheder.

Læs mere om centret og dets aktiviteter på: <http://cms.polsci.ku.dk/>.

Forfattere:

Seniorforsker, ph.d. Henrik Ø. Breitenbauch

Militæranalytiker, major Mark Winther

Videnskabelig assistent, cand.scient.pol. Mikkel Broen Jakobsen

ISBN: 978-87-7393-792-1

This report is a part of Centre for Military Studies' policy research services for the Ministry of Defence and the political parties to the Defence Agreement. The purpose of the report is to analyse long-term trends and challenges associated with military operations in urban terrain and to describe conditions for different general military tools.

The Centre for Military Studies is a research centre at the Department of Political Science at the University of Copenhagen. The Centre undertakes research on security and defence issues as well as military strategy. This research constitutes the foundation for the policy research services that the Centre provides for the Ministry of Defence and the political parties to the Defence Agreement.

This report contains an analysis based on academic research methodology. Its conclusions should not be understood as a reflection of the views and opinions of the Danish Government, the Danish Armed Forces or any other authority.

Read more about the centre and its activities at <http://cms.polsci.ku.dk/>.

Authors:

Senior Researcher, Dr. Henrik Ø. Breitenbauch

Military Analyst, Major Mark Winther

Research Assistant, MSc. Mikkel Broen Jakobsen

ISBN: 978-87-7393-792-1

Abstract

Aleppo, Mosul, Kobane, Palmyra, Fallujah, Raqqa, and Ramadi. The list of cities in which the war in Iraq and Syria has been or continues to be fought, is long. The fight against ISIL and the Syrian civil war illustrate the fact that war and the city are becoming increasingly intertwined. The global population is growing quickly, especially in the global South. Since the turn of the millennium, and for the first time in the history of mankind, more people now live in cities than in rural areas. This urbanization trend will continue: by 2050, an estimated two-thirds of the world's population will be living in cities. As more people migrate to the cities, future conflicts will follow suit. If Western military forces are to maintain and strengthen operational relevance in line with political expectations, they must increasingly prepare themselves for military operations in urban terrain (MOUT). Military operations in urban terrains are, in themselves, remarkably challenging and resource-demanding due to the physical terrain of cities. Even so, their operating conditions are formed just as much by Western norms regarding the use of military power, i.e. that they are legitimate and politically effective (in terms of utility of force).

This report analyses long-term trends and challenges associated with MOUT and describes conditions for different general military tools. This is done by introducing an 'operational triangle', which distinguishes between three ideal-typical forms of operations – war-fighting operations, peace operations, and special operations. As any real (as opposed to ideal-typical) military operation will always contain a dynamic mixture of all three, it will operate in a state of continuous change between the triangle's three corners. MOUT exacerbates these operational challenges and adds specific dimensions to each of them. In this way, MOUT becomes a prism even for relatively large strategic challenges facing the Western way of conducting war. Most poignantly, the likely increasing disjuncture between available forces and a growing population means that even conventional operations will be balanced towards the special operational logic, even though political expectations are unlikely to change. Finally, the report identifies a number of options for the Danish Armed Forces in the event that they have to prepare themselves for future contributions to MOUT.

Resumé

Aleppo, Mosul, Kobane, Palmyra, Fallujah, Raqqa og Ramadi. Listen over byer, hvor der kæmpes eller er blevet kæmpet i Irak og Syrien, er lang. Kampen mod ISIL og den syriske borgerkrig er væsentlige eksempler på, at krigen og byerne i stigende grad er sammenhængende temaer. Verdens befolkningstal stiger stadigt, ikke mindst i det globale syd. Efter årtusindskiftet er der for første gang i verdenshistorien flere mennesker, der bor i byer, end personer, der bor på landet. Flere og flere bor i byerne eller flytter dertil. Denne urbaniserings-tendens vil fortsætte: Omkring 2050 vil to tredjedele af verdens befolkning bo i byer. Når de fleste mennesker bor i byerne, vil også konflikterne finde sted der. Hvis vestlige militære styrker fremover vil fastholde deres evne til at kunne intervenere i pagt med de overordnede politiske rammer og ønsker, som hidtil har været gældende, vil de derfor i stigende grad skulle forberede sig til at kunne udføre militære operationer i urbant terræn eller bymiljø (Military Operations in Urban Terrain (MOUT)).

Det er særdeles vanskeligt og ressourcekrævende at operere militært i bymiljøer. Men betingelserne for at kunne operere i bymiljøer formes lige så meget af de vestlige normer for brugen af militær magt (at den skal være legitim og politisk effektiv) som af det vanskelige fysiske terræn. Denne rapport belyser de langsigtede, overordnede tendenser og udfordringer, der er forbundet med MOUT, og beskriver, hvordan forskellige typer af generelle militære redskaber kan knyttes til disse udfordringer. Analysen identificerer tre idealtypiske operationer: kampoperationer, fredsoperationer og specialoperationer. Den foreslår, at den typiske faktiske (i modsætning til idealtypiske) militære operation altid indeholder en dynamisk blanding af de tre – og dermed bevæger sig rundt inde i en trekant, mellem dens hjørner. MOUT forstærker udfordringer på tværs af disse operationstyper og medfører nye vanskeligheder for hver af dem. MOUT er på den måde en prisme for udfordringer for vestlig brug af militær magt mere generelt, blandt andet ved at misforholdet mellem de militære kapaciteters omfang og byernes størrelse vil betyde, at man i stigende grad må give køb på ønsket om territorial kontrol, og at selv den konventionelle styrkes operative logik således presses over mod specialoperationernes betingelser – uden at de politiske forventninger om fredsoperationer af den grund vil forsvinde. Rapporten giver afslutningsvis en række anbefalinger til, hvordan det danske forsvar vil kunne forberede sig til at bidrage til MOUT. Anbefalingerne peger blandt andet i retning af dansk samarbejde med de (få) store partnerlande, som stadig har tilstrækkelig militær kapacitet til selvstændig gennemførelse af MOUT.

Indholdsfortegnelse

1. INDLEDNING	1
1.1 Rapportens formål og argument	1
1.2 Urbaniseringstrenden og dens sikkerhedspolitiske implikationer.....	2
1.3 Rapportens tema og opbygning	4
2. IDÉER OM MOUT	7
2.1 Udvikling i tilgangen til MOUT	7
2.2 Systemtilgangen	9
2.3 Operationstrekanten: en alternativ konceptuel ramme	14
3. DIMENSIONER AF BYOPERATIONER	26
3.1 Kampoperationer	26
3.2 Fredsoperationer.....	31
3.3 Specialoperationer	38
4. KONKLUSION OG DANSKE IMPLIKATIONER	46
4.1 Tværgående betingelser, udfordringer og kapaciteter	46
4.2 Operationsspecifikke betingelser, udfordringer og kapaciteter	49
4.3 Implikationer for Danmark	51
5. NOTER.....	55
6. LITTERATURLISTE.....	61

1. Indledning

Undgå den, eller jævn den med jorden. Det har traditionelt været de to foretrukne valgmuligheder, når militære styrker i moderne tid har stået over for et vanskeligt operativt problem: byen. Byen udgør en fundamental udfordring for militære organisationer, fordi dens topografi vanskeliggør en række konkrete militære praksisser såsom rekognoscering, bevægelse, ildafgivelse og kommunikation. Det er alt sammen med til markant at reducere muligheden for opnåelse af situationsforståelse. Gader og stræder bliver til slugter, som begrænser kommunikation og giver forsvareren perfekte betingelser for at udføre bagholdsangreb. Derfor har intervenuerende militære styrker traditionelt søgt enten helt at undgå dette operationsmiljø, eller, hvis de er i besiddelse af en tilstrækkelig ildkraft, at neutralisere operationsmiljøets betydning ved at destruere byen totalt uden særlig hensyntagen til civilbefolkningen. En kombination af to forhold udfordrer imidlertid den vestlige militære organisation til at tænke anderledes. For det første går udviklingen med hensyn til den vestlige brug af militær magt i retning af mindre hårdhændede missioner, herunder missioner med et bredere politisk sigte om stabilisering under særlig hensyntagen til civilbefolkningen. For det andet er tiltagende urbanisering på globalt plan en væsentlig betingelse for fremtidens militære operationsmiljø.

1.1 Rapportens formål og argument

Formålet med denne rapport er at belyse de langsigtede, overordnede tendenser og udfordringer, der er forbundet med militære operationer i urbant terræn eller bymiljøer, og at beskrive, hvordan forskellige typer af generelle militære redskaber kan knyttes til disse udfordringer, for på den måde at give baggrundsviden til brug i forbindelse med det videre arbejde med politikker og doktriner.¹ Militære operationer i bymiljøer forkortes ofte MOUT efter det engelske udtryk *Military Operations in Urban Terrain*. MOUT-spørgsmålet er allerede i dag særdeles relevant. I de senere års diskussion om landstyrkers rolle med hensyn til at opnå en endelig og fredelig udgang på de komplekse konflikter i Syrien og Irak (som ikke kan reduceres til ISIL alene), spiller byer som Aleppo, Kobane, Palmyra, Raqqa, Ramadi, Mosul og Fal-lujah en væsentlig strategisk rolle. Også i andre konflikter – fra Ukraine til Libyen, Somalia, Afghanistan og Yemen – spiller byerne en væsentlig rolle.

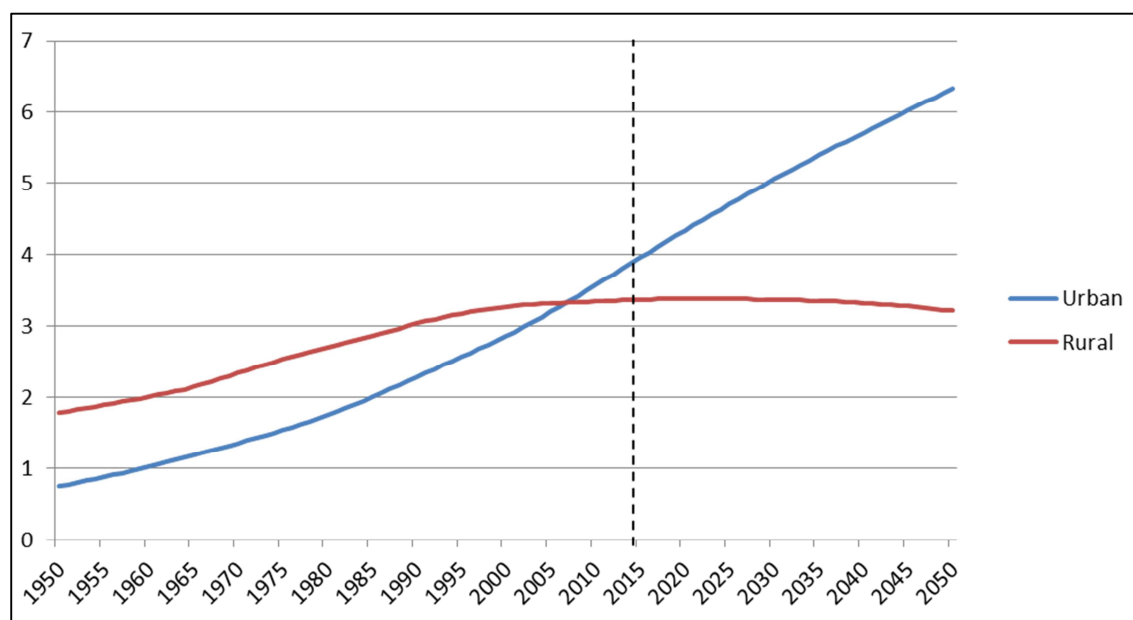
Rapportens hovedargument er, at det i almindelighed er – og i fremtiden vil være – særdeles vanskeligt og ressourcekrævende at operere i bymiljøer, men at urbaniseringen samtidig er et vilkår, som den militære organisation er nødt til at kunne håndtere, hvis den i fremtiden vil bevare sin relevans med hensyn til at løse globale sikkerhedspolitiske opgaver, herunder sær-

ligt i det globale syd. Det udfordrer den vestlige militære organisation til at gentænke sin tilgang til konventionelle operationer, i særdeleshed med hensyn til at kunne operere i et fravær af territorial kontrol og til at kunne løse eller understøtte løsningen af civile *policing*-opgaver, som historisk set falder uden for det, som i traditionel forstand har defineret den militære organisations selvforståelse.

1.2 Urbaniseringstrenden og dens sikkerhedspolitiske implikationer

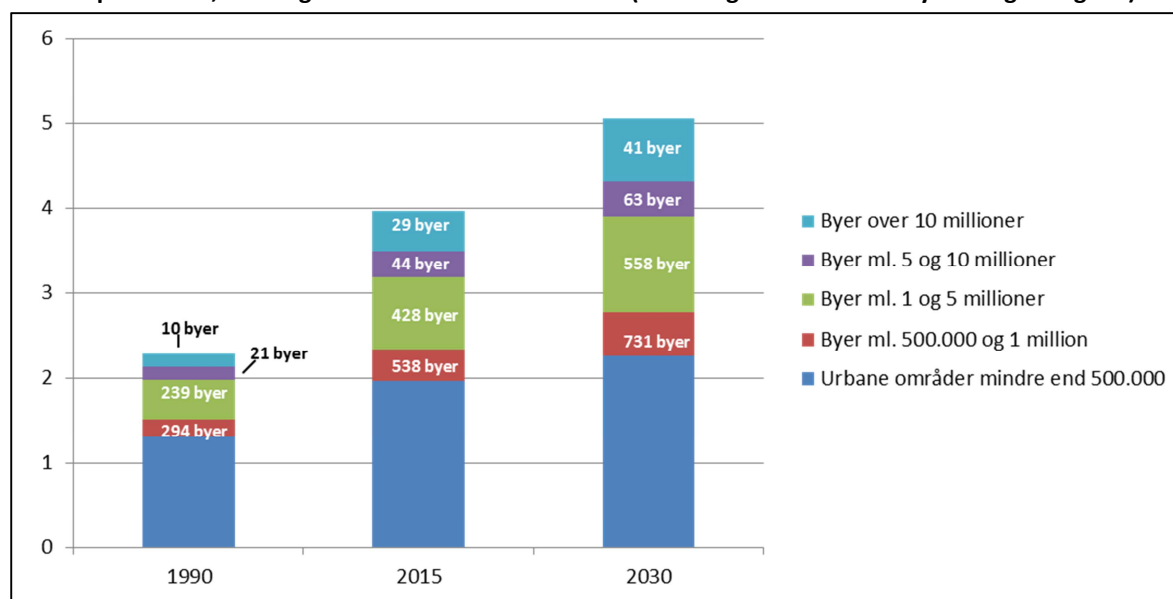
Befolkninger har altid bevæget sig mod byer. Men som det fremgår af figur 1, har udviklingen taget fart i de seneste årtier, og den accelererer stadig. I 2050 vil omkring to tredjedele af verdens befolkning bo i byer.²

Figur 1: Udviklingen i befolkningsantallet for urbane og rurale områder i perioden 1950-2050. Milliarder mennesker³

I Danmark er Københavns indbyggertal vokset med 23 procent i de seneste 20 år, og befolkningstilvæksten forventes at fortsætte frem mod 2025.⁴ I resten af verden bliver de store byer større – langt større end hele Danmark. Delhi og Tokyo har i dag henholdsvis 25 og 38 millioner indbyggere. På verdensplan findes aktuelt 29 såkaldte megabyer, dvs. byer, som har mere end 10 millioner indbyggere. Som figur 2 viser, vil antallet af megabyer i 2030 overstige 40, og den samme stigende tendens ses med hensyn til antallet af andre, knap så store byer.

Figur 2: Udviklingen med hensyn til, hvor mange mennesker der bor i byer af forskellig størrelse på verdensplan. 1990, 2015 og 2030. Milliarder mennesker (udviklingen i antallet af byer er også angivet)⁵

Urbaniseringen er i høj grad drevet af byernes funktionelle tiltrækningskraft. De tilbyder en tæthed af mennesker, ressourcer, økonomi, handel og magt, der muliggør en økonomisk, social og politisk udvikling, som de personer, der kommer til byen, drager fordel af.

Urbaniseringen er en global tendens, men den vil i de kommende årtier især præge udviklingen i det globale syd, inklusive i regioner, der er kendetegnet ved sikkerhedspolitisk uro og ved økonomisk udvikling på et sammenligneligt lavt niveau. Urbaniseringen spiller en kompleks rolle i disse landes udviklingspolitiske processer. I modsætning til velfungerende vest-europæiske storbyer som København eller Berlin med henholdsvis 1, 2 og 3 millioner indbyggere med en relativt homogen sammensætning, velfungerende offentlige systemer, kontrolleret byplanlægning, kvalitetsbyggeri og en relativt lille social ulighed, er den urbanisering, som finder sted i det globale syd, flertydig, fordi den i vidt omfang er ukontrolleret og uplanlagt. Byerne vokser steder og på måder, der ikke er planlagt, i randen eller udkanten af det formelt eksisterende bymiljø. Uden effektiv byplanlægning bliver nye indbyggers eksistens hverken formelt anerkendt eller praktisk imødekommet i form af adgang til sociale ydelser eller basal infrastruktur såsom kloaknet, elektricitet eller offentlig transport. De hastigt voksende byer i det globale syd indgår dermed i en proces, hvor der kommer yderligere pres på i forvejen begrænsede ressourcer, hvilket bidrager til at accentuere spændinger mellem formelt statslige og uformelle sociale relationer og magtstrukturer. Resultatet ses eksempelvis i megabyer som Dhaka i Bangladesh og Lagos i Nigeria, som er præget af eksplosiv

vækst, rudimentære infrastrukturer, stor social ulighed, underdimensionerede og korrupte offentlige systemer og enorme slumområder.

At øve positiv politisk indflydelse på sådanne storbyssystemer i udviklingslande, endsige kontrollere dem, er en nærmest uoverkommelig opgave, som regeringer og bystyrrer i disse lande allerede i *normale* dagligdagssituationer kommer til kort over for, målt med vestlige standarder. Det er en væsentlig observation at have med, når man skal tænke over de udfordringer, der følger af *exceptionelle* politiske problemstillinger i samme miljø, og herunder sikkerhedsmæssige udfordringer af forskellig karakter.

Byer er magt- og ressourcecentre. Politiske konflikter er magt- og resourcedrevne. Derfor er det naturligt at forvente, at der med den stigende urbanisering vil følge et stigende antal politiske konflikter i urbane områder. Hvor der er mennesker, er der konflikter – og nogle af dem er voldelige, i et spænd fra organiseret voldelig kriminalitet over voldelige politiske fraktioner til væbnet opstand og borgerkrig, herunder med internationale dimensioner. Fordi sådanne konflikter ikke er umiddelbart flytbare, vil de skulle påvirkes eller afgøres i byerne. I pagt med verdenssamfundets og Vestens interventionsparadigme vil denne problemstilling derfor forblive og forventeligt blive yderligere politisk, strategisk og militærfagligt relevant i de kommende årtier.

Vestlige politiske ledere vil i fremtiden blive stillet over for valget om, hvorvidt de ønsker at bemyndige gennemførelsen af forskellige typer af militære operationer i urbant terræn med henblik på at påvirke eller fremtvinge en afslutning i, og afslutte, sådanne konflikter. De underliggende militære (og civile) udførende organisationer må derfor ligeledes analysere og planlægge ud fra sådanne operationer. Kombinationen af byernes forøgede andel af fremtidens forventede operationsmiljø og forandringen i den vestlige tilgang til militære operationer – herunder en bredere politisk hensigt om stabilisering og krav om at beskytte civilbefolkningen – udgør en både konceptuel og praktisk udfordring for statens udførende (militære og civile) organisationer.

1.3 Rapportens tema og opbygning

På grund af den store befolkningskoncentration medfører byen sikkerhedsopgaver inden for det fulde spektrum. I et sikkerhedspolitisk og militærstrategisk perspektiv bliver byen som rum altså en mere og mere uomgængelig faktor for alle involverede aktører, fra de bløde til de hårde. Når begrebet *det fulde spektrum* anvendes her, skal det forstås bogstaveligt som et

fuldt spektrum af udfordringer – som udfordrer den militære organisation både med hensyn til at kunne udføre de hårde såvel som de bløde opgaver, inklusive samarbejdet med andre aktører, og ikke mindst med hensyn til evnen til at bringe situationer fra den ene ende af spektret til den anden eller til hurtigt at kunne reagere inden for et passende register, efterhånden som situationen udvikler sig. Når fuldspektrum nogle gange i forsvarsplanlægnings-sammenhænge i modsætning til ovenstående forstås udelukkende som evnen til at udføre større kampoperationer, skyldes det det ekstreme normalbillede, som den militære organisation former sig efter: rene militære operationer (med den militære organisation som den støttede part), hvor formålet er at opnå kontrol over terræn på modstanderens bekostning i et højintensivt miljø. Mange af de udfordringer, som den vestlige militære organisation står over for med hensyn til brug af militær magt, går på tværs af dette normalbilledes distinktioner: De er ikke rene militære operationer (militæret er både støttet og støttende), formålet med operationen er eller kan ikke være direkte at vinde terræn, miljøet er ikke nødvendigvis højintensivt, men omskifteligt, og hensigten er ikke sejr i krig, men at stabilisere ved at reducere konfliktniveauet fra krigsopgaver til policing.

Byen som fænomen forstærker disse tendenser, og den er derfor en prisme til at forstå, hvordan den vestlige militære organisations professionelle selvforståelse udfordres af fremtidens operationsmiljø. Rupert Smiths argument om, at vestlige landstyrker, der er formet efter den industrielle tidsalders ideal om masse, og som er indrettet på at kæmpe mod sammenlignelige militære modstandere, vil komme til kort i en tid med *wars amongst the people*, bliver særligt aktuelt inden for bygrænsen.⁶ Den globale urbaniseringstendens udgør derfor en særlig udfordring for det vestlige interventionsparadigme, som hviler på de normative forventninger, som vi tilsammen har til interventionernes legitimitet med hensyn til både deres igangsættelse og deres udførelse.⁷ Sagt med andre ord er de betingelser og begrænsninger, der er med hensyn til nytten af militær magt i bymiljøer, et resultat af, både hvem vi er, hvad vi ønsker at opnå, og herunder hvordan vi kæmper, og hvilken fred vi søger.

Derfor er det væsentligt ikke at reducere MOUT-emnet til et snævert teknisk spørgsmål. Det forsøger vi at undgå ved at lade analysens overordnede ramme udgøre af en udbuds- og efterspørgselslogik. Her skelnes mellem på den ene side de sikkerhedsproblemer, der findes i byen, som 'efterspørgsel', og på den anden side de militære operationer, der 'udbydes'. Distinktionen er vigtig, fordi ikke alle løsningsmodeller vil passe lige godt til de eksisterende udfordringer, og nogle hensigter vil være så krævende at realisere, at prisen – for at blive i den

økonomiske terminologi – bliver for høj. Et væsentligt nutidigt eksempel på en helhedsorienteret forståelse af byen som sikkerhedspolitisk udfordring findes i den amerikanske systemtilgang. Kapitel 2 indledes derfor med en kort gennemgang af udviklingen af doktrinmæssige idéer om MOUT, hvorefter systemtilgangen, som i disse år er fremherskende i de amerikanske militære kredse, introduceres og diskuteres. Endelig præsenteres en alternativ konceptuel ramme, der trækker på indsigter fra systemtilgangen, og som systematisk kortlægger nogle af de essentielle udfordringer, som den militære organisation står over for i det fremtidige operationsmiljø i byerne. Denne analytiske model – operationstrekanten – tilbyder en konceptuel oversigt over blandingsformer af tre idealtypiske militære operationer, nemlig kampoperationen, fredsoperationen og specialoperationen.

I kapitel 3 anvendes denne model til at strukturere en undersøgelse af betingelser for og udfordringer i forbindelse med MOUT. Kapitel 4 opsummerer analysens generelle observationer og beskriver på den baggrund de danske implikationer for både militære og civile beslutningstagere.

2. Idéer om MOUT

Dette kapitel indledes med en kort indføring i den historiske udvikling i tilgangen til MOUT, og derefter præsenteres systemtilgangen til MOUT, som udspringer af denne udvikling og i dag er veletableret i især amerikansk koncept- og doktrinudvikling. Systemtilgangen integrerer bymiljøets forskellige dimensioner i den militære planlægning og omfatter dermed en mere helhedsorienteret forståelse af de udfordringer og betingelser, som er forbundet med at operere i byen. I forlængelse heraf introduceres rapportens konceptuelle hovedbidrag: operationstrekanten, som på et generelt niveau knytter forskellige typer af militære redskaber til forskellige typer af sikkerhedsudfordringer – udfordringer, som forøges af byens operationsmiljø.

2.1 Udvikling i tilgangen til MOUT

Militære planlæggere har traditionelt søgt og søger stadig at undgå militære operationer i byer. I stedet har man søgt de militære afgørelser i terræntyper med bedre muligheder for anvendelse af langtrækkende våbensystemer og i områder uden den øgede kompleksitet, som store bygningsmasser og en høj befolkningstæthed skaber. Men ét er præference, noget andet er nødvendighed: Soldaten vælger ikke altid selv sin kampplads. Listen over militære operationer, som er blevet gennemført i byer og i tilknytning til byer siden midten af det 20. århundrede, er derfor lang: fra Stalingrad og Berlin under Anden Verdenskrig over voldsomme kampe i Beirut i 1980'erne, i Mogadishu i 1990'erne, i Groznyj på begge sider af årtusindskiftet, i Mogadishu i Somalia, i Baghdad og Fallujah under den første del af den amerikanske besættelse i Irak og siden i Sadr City i Baghdad og i Benghazi i Libyen til Aleppo, Kobane, Palmyra, Raqqa, Ramadi og Mosul i Syrien og Irak. De seneste årtier har også budt på særligt inhumane eksempler på kampe i urbaniseret terræn. Den lange bosnisk-serbiske belejring og beskydning af Sarajevo (1992-95) samt de omfattende russiske ødelæggelser af Groznyj i forbindelse med Første og Anden Tjetjenske Krig (1994-95 og 1999-2000) er alle eksempler på, hvor ødelæggende denne form for krigsførelse kan være – særligt for civilbefolkningen.

I et historisk perspektiv har den vestlige militære doktrin for og fremgangsmåde i forbindelse med kamp i bymiljø gradvist ændret sig i takt med udviklingen af veletablerede regler for krigsførelse (krigens love), menneskerettigheder og moderne humanistiske normer samt udviklingen i retning af en bredere politisk hensigt om stabilisering. Den vestlige tilgang til brug af militære midler er således i stigende grad blevet pålagt begrænsninger, efterhånden

som der er kommet større fokus på at begrænse ødelæggelserne af de urbane miljøer, som har dannet ramme om operationerne, og samtidig begrænse lidelserne for byernes civilbefolkninger.⁸ Belejringen af Wien i 1683, hvor den osmanniske hær i en periode på to måneder forsøgte at beskyde og udsulte byen til overgivelse, eller det sovjetiske angreb på Berlin i 1945, hvor dele af byen blev jævnet med jorden i takt med den sovjetiske fremrykning, er begge eksempler på tidligere tiders tilgang til militære operationer i byer og på metoder, som ikke længere er acceptable, fordi de resulterer i drab på civilbefolkningen og ødelægger den infrastruktur, der er behov for under genopbygning. I stedet er udviklingen i tilgangen til militære operationer i byer gået i retning af at målrette indsatsen mod bestemte områder af byen for derved at skabe et isoleret miljø, der reducerer kompleksiteten og giver de militære styrker mere overskuelige betingelser for at opnå og bevare deres fodfæste under hensyntagen til civilbefolkning, infrastruktur og byens funktionsevne.

Sværhedsgraden af det militære håndværk, i byer og urbaniseret terræn, i kombination med befolkningstilvæksten i byerne og de begrænsninger, som moderne normer sætter, betyder, at prisen for at anvende militære midler kan stige hurtigere end den politiske vilje til at betale prisen. Vestlige militære styrker er karakteriseret ved et højt teknologisk og materielmæssigt udviklingsniveau og dermed ved en høj enhedspris. Men masse har sin egen værdi i militære operationer, herunder stabiliseringsmissioner. I en artikel om størrelsen på militære styrker i forbindelse med stabiliseringsmissioner noterede James T. Quinlivan sig allerede i 1995, at der findes mange tænkelige stabiliseringsmissioner, hvor det simpelthen ikke vil være muligt at opstille en styrke, der antalmæssigt modsvarer opgaven, hvis erfaringerne fra tidligere missioner skal inddrages.⁹ Quinlivans pointe er, at hvor styrkemålene for en konventionel kampoperation dimensioneres i forhold til modstanderen, skal de i stabiliseringsmissionen dimensioneres i forhold til lokalbefolkningen. Som det fremgår nedenfor, forstærker byen som operativt terræn kun mandskabsbehovet i forbindelse med kamp- og fredsoperationer (om end ikke nødvendigvis i forbindelse med specialoperationer). Befolkningstilvæksten i almindelighed, og i de store byer i det globale syd i særdeleshed, og det forøgede fokus på generelt at minimere civile tab peger dermed tilsammen på et formindsket militært handlerum – og dermed på formindsket vestlig indflydelse, hvad angår militære midler.

MOUT, HISTORISK OVERBLIK	EKSEMPLER
Historisk kan der skelnes mellem tre overordnende tilgange til militære operationer i urbaniseret terræn: ▪ Belejring eller omgåelse. Slag i byer undgås så vidt muligt på grund af høje omkostninger. Er kontrol med en by strategisk nødvendigt, foretages en belejring – en længerevarende militær blokade af byen kombineret med bombardement og/eller stormløb med henblik på at udmatte de belejrede. ▪ Total ødelæggelse og kamp fra hus til hus. Byer indtages i stort anlagte militære operationer med anvendelse af pansrede køretøjer og soldater i stort antal med luftstøtte. Byerne jævnes med jorden fra periferi til centrum med store civile tab til følge. ▪ Målrettede og isolerede operationer. Militære operationer målrettes bestemte områder i en by og gennemføres under hensyntagen til civilbefolkningen, infrastrukturen og byens fremtidige overlevelse.	• Wien 1529 • Wien 1683 • Stalingrad 1942 • Berlin 1945 • Groznyj 1996, 1999 • Sadr City 2008 • Gaza 2008-09, 2012, 2014

2.2 Systemtilgangen

I dag, hvor vestlig brug af det militære instrument oftest er en integreret del af en bredere politisk hensigt om stabilisering, er det blevet nødvendigt med en anden forståelse af den udfordring, som byen udgør for den militære organisation. Det er blevet en uomgængelig prioritet, at byen bliver ved med at fungere, og at civilbefolkningen og den eksisterende infrastruktur påføres minimal skade. Det klassiske paradigme for militære operationer i byer om først at isolere og opnå fodfæste for derefter til slut at indtage byen fra periferi til centrum er i sin rå form forældet. Dermed er der behov for nye idéer, som med en mere positiv dagsorden integrerer bymiljøets forskellige dimensioner i den militære planlægning. Inden for den amerikanske militære konceptudvikling er dette behov for en mere holistisk tilgang blevet mødt ved at betragte byen som et system.¹⁰

Kernen i denne tilgang er, at det givne operationsmiljø skal opfattes som et system bestående af undersystemer, som igen består af delkomponenter. En kortlægning af – og dermed en forståelse af – hvordan enkeltsystemer er placeret i det overordnede system, hvordan de fungerer i sig selv, og hvordan de indvirker på og er gensidigt afhængige af hinanden, er en forudsætning for at kunne identificere, hvor og hvordan systemet kan påvirkes til egen fordel. Fjenden, som skal bekæmpes, og det fysiske terræn, der skal kæmpes i – som begge dele er cen-

trale i den traditionelle militære tænkning – udgør, ifølge systemtilgangen, blot delelementer i systemet. Til forskel fra et mere klassisk fokus på at isolere og nedkæmpe fjenden har denne tilgang blikket rettet mod udfordringer ved og muligheder for at påvirke systemet. Idéen er, at man derved kan opnå, at systemet selv bidrager til at fortrænge fjendtlige elementer – som når antistofferne i et menneskes krop bekæmper et virus.¹¹

I dette perspektiv anskues byer – og urbaniserede miljøer i bred forstand – dermed som komplekse systemer. De eksisterer, fordi de muliggør en interaktion mellem mennesker, hvorved der opnås en cirkulation af individer, kapital og ideer, hvilket muliggør arbejdsdeling, produktion, ressourceudvinding, teknologisk og organisatorisk innovation, institutionsopbygning mv., som alt sammen udgør fundamentet for økonomisk vækst og velstand.¹² Byer reducerer gennem deres udbyggede fysiske og virtuelle infrastruktur afstanden og transaktionsomkostningerne mellem individer, og de bliver derfor centrum for et samfunds økonomiske udvikling og politiske magt. Byer er dermed en tæt sammenvævning af en række interagerende og gensidigt afhængige strukturer, processer og funktioner.

Denne bredere militære forståelse udspringer af en nyere akademisk tilgang til den globale urbanisering, som har været udbredt siden 1980'erne. I denne tænkning kan byer ikke forstås fyldestgørende som lukkede og relativt homogene enheder med en klar afgrænsning fra omgivelserne.¹³ I stedet må det urbane forstås som processer, der er viklet ind i hinanden, og som medfører en konstant overskridelse af domæner, som udvisker traditionelle skel mellem land og by, mellem formelt og uformelt, og hvor nye former for autoritet opstår og er til forhandling i spændingsfeltet mellem stat, marked og civilsamfund.¹⁴ Byen som politisk fænomen, særligt i det globale syd, udfordrer dermed etablerede vestlige forventninger til orden. Fordi disse processer har sikkerhedspolitiske implikationer, vil en kortlægning heraf være nødvendig for at kunne overveje, hvor og hvordan det er muligt for en udefrakommende at påvirke byens system, blandt andet ved hjælp af militære midler.

Hvor den traditionelle tilgang til militære operationer i urbaniserede miljøer var forenklet, gør det stik modsatte sig gældende for systemtilgangen, som forsøger at rumme og tage højde for byens samlede kompleksitet og heterogenitet. Tilgangen ses blandt andet i det amerikanske forsvars gældende værnssfælles doktrin om byoperationer, hvori det fastslås, at den værnssfælles styrkechef må: '(...) se videre end idéen om at angribe den indlejrede fjende. Hele det urbane miljø må adresseres indgående ved at anvende magt til at deaktivere fjendtlige elementer og til at aktivere de elementer, som er essentielle for byens funktionsevne.'¹⁵ Hvordan

idéen om byen som system skal udfoldes analytisk, og hvordan der kan tages højde for den i forbindelse med militær planlægning, kan i sig selv give anledning til en længere diskussion. I den amerikanske doktrin skelnes der mellem tre hovedelementer, nemlig byens befolkning, byens infrastruktur og det menneskeskabte fysiske terræn.¹⁶ Sondringen anvendes i øvrigt også i en række nyere fremstillinger af systemtilgangen til militære operationer i urbaniserede miljøer.¹⁷ Senest har den amerikanske Chief of Staff of the Army Strategic Studies Group bygget på tilgangen i et studie om betingelser for og udfordringer i forbindelse med i fremtiden at skulle operere i megabyer.¹⁸

2.2.1 Befolkningen

Befolkningskomponenten dækker over den del af det operative miljø, som omfatter befolkningens kulturelle, sociologiske, økonomiske og politiske karakteristika. Fokus på kortlægningen heraf blev i en amerikansk kontekst for alvor født med etableringen af Human Terrain-programmet i forbindelse med operationerne i Irak og Afghanistan som fokuserede på oprørsbekæmpelse (*counterinsurgency* eller COIN).¹⁹ Human Terrain-tanken hvilede på en idé om den operative nødvendighed af et større kendskab til lokalbefolkningens værdier og normer. Set i systemperspektivet er befolkningen en aktiv del af byens system, som kan være enten en fordel eller en ulempe for den udefrakommende militære styrke. Med befolkningens opbakning vil den udefrakommende militære styrke kunne nyde godt af befolkningen som efterretningskilde, mens en manglende opbakning omvendt vil øge usikkerheden i et i forvejen kompliceret operationsmiljø, hvor fjendtlige kombattanter med succes vil kunne holde sig skjult blandt ikke-kombattanter. En forudsætning for at vide, hvilke handlinger der vil øge civilbefolkningens opbakning (ud over at begrænse civile tab), er at have kendskab til de mange sociale grupper, som eksisterer i det givne urbane operationsmiljø – deres interesser, værdier, organisering og økonomiske levebrød. Det vanskelige ved den opgave er, at mennesker ikke er ens. Man kan ikke antage, at der kun eksisterer ét integreret politisk og socialt fællesskab med ét sæt af interesser. Flere fællesskaber med potentielt modsatrettede interesser udfordrer muligheden for at opnå den samlede befolknings opbakning. På samme måde forudsætter etableringen af konstruktive samarbejder med lokale partnere et indgående kendskab til lokale myndigheder, autoriteter og netværk. I pagt med COIN-tilgangen muliggør dette både at fastholde tilgangens fokus på *hearts and minds*, dvs. befolkningens velvilje, og tilgangens mere klassiske spoilerstyring, hvor sikkerhedsoperationerne, herunder den militære indsats, indrettes med henblik på at skabe omstændigheder i bred forstand, der giver rationelle spoileraktører incitamenter til at bidrage til en politisk fredsproces eller i sidste ende mar-

ginalisere eller eliminere radikale spoileraktører, som ikke er villige til at opgive væbnet magt.²⁰

BEFOLKNING

Byers høje befolkningskoncentration kombineret med høje vestlige standarder for begrænsning af civile tab (krigens love) gør det sværere for vestlige styrker at navigere i et by-miljø. Udfordringerne vil variere afhængigt af operationstype:

Kampoperationer:

1. Befolkningen skal beskyttes, og der skal tages hensyn til den.
2. Befolkningen er en potentiel ressource eller en potentiel trussel.
3. Befolkningen komplicerer operationen ved sin blotte tilstedeværelse.

Fredsoperationer:

4. Befolkningens opbakning til og efterlevelse af den orden, som søges etableret/bevaret, er afgørende, hvilket kræver, at denne opfattes som legitim.
5. Det er afgørende for opnåelse af legitimitet at have en forståelse af – og kunne navigere i forhold til – de mange forskellige autoritetsstrukturer, såvel formelle som uformelle, som måtte eksistere i det lokale by-miljø.

Specialoperationer:

Punkterne 1-5 er alle potentielt relevante afhængigt af operationens formål. Ofte vil operationen dog være hemmeligholdt – hvilket besværliggøres af den høje befolkningskoncentration. Hvis hemmeligholdelsen lykkes, vil interaktionen med befolkningen være begrænset.

2.2.2 Infrastrukturen

Infrastrukturkomponenten dækker over den del af det operative miljø, som udgør forudsætningen for opretholdelsen af byens funktioner samt befolkningens liv og hverdag, og som binder befolkningen sammen. Der kan skelnes mellem infrastruktur, som er kritisk for opretholdelsen af byens funktioner og befolkningens levestandard, og infrastruktur, som ikke er kritisk i denne henseende.²¹ En bys vand- og energiforsyning, fødevareproduktion, opretholdelse af markeder og hospitals- og uddannelsesvæsen samt transportsektoren er alle eksempler på infrastruktur, der må betegnes som kritisk. Ødelægges den, reduceres byens funktio-

nalitet og befolkningens levestandard betydeligt. Byens infrastruktur omfatter også den ikke-fysiske infrastruktur i form af informationsteknologi, herunder internetforbindelse, lokale virtuelle netværk, sociale medier, tv-transmission mv. Kendskab til det urbane operationsmiljøes samlede infrastruktur samt til, på hvilken måde befolkningen i sin hverdag interagerer med denne, er i systemperspektivet afgørende for at kunne planlægge en effektiv militær operation.

INFRASTRUKTUR

Hensynet til byens infrastruktur – og her særligt den infrastruktur, som er kritisk for byens funktionsevne (fx vand- og energiforsyning, fødevareproduktion, opretholdelse af markeder og hospitals- og uddannelsesvæsen, transportsektoren mv.) – stiller den militære organisation over for udfordringer, som varierer med operationstypen:

Kampoperationer:

- Infrastrukturen skal i nødvendigt omfang opretholdes, hvilket kræver en hensyntagen til den og dermed en passiv beskyttelse af den.

Fredsoperationer:

- Ud over at kontrollen med den kritiske infrastruktur skal opretholdes, vil der være et behov for aktivt at understøtte en genopbygning og en videre udvikling heraf.

Specialoperationer:

- Afhængigt af operationens formål kan specialstyrker blive anvendt til både at opretholde kontrollen med og at understøtte kritisk infrastruktur.

2.2.3 Det fysiske terræn

Endelig er der den tredje komponent i byens system, der dækker over den del af det operative miljø, som udgøres af det fysiske, menneskeskabte terræn. Bymiljøer er særligt komplekse at operere i, fordi de i praksis er mere tredimensionelle end det vante kampmiljø. Etagebyggerier, tunneller og smalle gyder vil favorisere forsvarende styrker med lokalkendskab. Ved hjælp af overraskelsesangreb kan de udligne meget af den overlegenhed, som udefrakommende styrker måtte have i kraft af bedre teknologi, bedre våbensystemer og et større antal soldater. Det fysiske terræn kan med andre ord i et vist omfang reducere en relativ overlegen-

hed i form af teknologisk og organisatorisk baseret kampkraft og vil dermed øge risikoen for tab.

2.2.4 Systemtilgangens styrker og svagheder

Paradigmet om at basere planlægningen af militære operationer i urbaniserede miljøer på en forståelse af byen som et system har både styrker og svagheder. Tilgangens styrke består først og fremmest i, at den giver en forståelse af, hvor komplekst et operationsmiljø byen er, og at et vigtigt led i den militære planlægning derfor er at kortlægge byens systemer med henblik på at identificere, hvor og hvordan systemet kan påvirkes og formes, så det fremmer opfyldelsen af de politiske og militære målsætninger. Men systemtilgangens blik for byens kompleksitet kan også være en svaghed, i den forstand at den militære planlægning risikerer at drukne i al den information, som udspringer af kortlægningen af byens systemer og deres interaktion.²² En anden svaghed ved systemtilgangen er selve systembegrebet. Alle metaforer indebærer et bestemt syn på verden, og systembegrebet tenderer til at prioritere ligevægtstilstande over forandringstilstande. Det fokuserer på selvopretholdende logikker, som modsætter sig udefrakommende påvirkninger.²³ Begrebet er med andre ord i analytisk forstand konservativt og giver kun i begrænset omfang mulighed for at forstå og tilskynde til forandring af det emne, det omfatter.²⁴ De amerikanske doktriner bruger systemtilgangen som forståelsesramme og et kort, der leder til en anerkendelse af vigtigheden af en dyb forståelse af det urbane system og herunder af at udvikle tilsvarende efterretningsmæssig kapacitet – analytisk såvel om indhentningsmæssigt. Men systemtilgangen knytter i sig selv ikke an til de militære og civile redskaber, som potentielt ville kunne bringes i anvendelse for at påvirke systemet. Tilgangen giver således ikke noget konkret svar på, hvilke udfordringer og problemer der er forbundet med at anvende ét redskab frem for et andet – selv om den information er central for den militære planlægning og i sidste ende den politiske beslutningstagning. I næste afsnit introduceres derfor, som et supplement til systemtilgangen, en alternativ konceptuel ramme til at forstå militære operationer i bymiljøer og de udfordringer, som er forbundet hermed.

2.3 Operationstrekanten: en alternativ konceptuel ramme

Militære operationer varierer med hensyn til hensigter og redskaber. Byens natur gør hensigterne mere komplicerede at realisere og de operative redskaber vanskeligere at benytte. Et eksempel er tidligere US Marine Corps General Charles C. Krulaks begreb *Three Block Warfare*, som på basis af erfaringer fra 1990'ernes operationer i blandt andet Mogadishu, Port-au-Prince og Sarajevo påpegede, at militære styrker for at være effektive kan blive nødt til at

gennemføre både klassiske kampoperationer, fredsbevarende operationer og humanitær hjælp inden for tre sammenhængende karreer.²⁵ Krulaks analyse er bemærkelsesværdig, fordi den kort sammenfatter en fundamental – den måske mest fundamentale – strategisk udfordring for militære operationer, nemlig at sejr ikke opnås med kamp alene.

Byen som militært problem må derfor anskues i et bredt perspektiv. Ved at undersøge, hvordan forskellige typer af militære redskaber kan knyttes til forskellige typer af sikkerhedsproblemer i byer – og i hvilket omfang der eksisterer et mismatch mellem problemer og redskaber – kan vi udfolde Krulaks udfordring. Derfor introduceres der i det følgende en analytisk sontring mellem tre grundlæggende (ideal)typer af militære operationer, hhv. kampoperationen, fredsoperationen og specialoperationen.²⁶ De tre operationstyper er væsensforskellige, uanset hvilket miljø de måtte blive gennemført i. Men forskellene accentueres i bymiljøer på grund af topografiens tæthed. Operationstyperne defineres udefra og ind som et spørgsmål om tre fundamentale distinktioner, nemlig om operationen:

- 1) Søger eller fordrer opnåelse af territorial kontrol
- 2) Søger eller fordrer politimæssige opgaver (til forskel fra et klassisk fokus på kampen)
- 3) Udspiller sig i et fjendtligt miljø, som er kendetegnende for en egentlig krigstilstand.

De følgende afsnit udfolder disse distinktioner og kombinerer dem til en samlet analytisk model, som muliggør en udledning af de tre idealtypiske operationstyper.

2.3.1 Territorial kontrol

En grundlæggende hensigt med militær magtanvendelse har altid været at forsvare sit eget territorium eller at overtage kontrollen med andres. Med den moderne europæiske statsdannelse blev krig et anliggende mellem stater, fordi stater viste sig at være alle andre politiske organisationsformer overlegne med hensyn til at tilvejebringe den kapital og de øvrige ressourcer, eksempelvis i form af soldater, som var nødvendige for at kunne føre krig.²⁷ Byer, og især hovedstæder, er staternes kraftcentre med hensyn til at tilvejebringe disse ressourcer, og de er samtidig centrum for statsinstitutioner og den politiske magt. Erobringen af hovedstaden er derfor blevet betragtet som helt afgørende for realiseringen af en strategi om at opnå kontrollen med en anden stats territorium.²⁸ Også borgerkrige, som foregår internt i stater, er som oftest et udslag af forskellige politiske, sociale eller etniske gruppers strid om netop kontrollen over territoriet og statsapparatet, hvilket betyder, at de også typisk udspiller sig i relation til vigtige byer.

Territorial kontrol kan dog også være andet og mere end blot en hensigt og et militært mål i sig selv. Eksempelvis kan opnåelse af territorial kontrol også fungere som et middel til at realisere en bredere politisk hensigt med den militære operation. Stabilisering af en konflikt-situation, og fredsskabende og fredsbevarende indsatser i det hele taget, afhænger af, om der er territorial kontrol. I den forstand udgør territorial kontrol et nødvendigt middel og selve grundpillen i denne anden type militære operationer.

Ikke al moderne militær magtanvendelse fordrer imidlertid – eller har til hensigt at opnå – territorial kontrol. Når særlige militære enheder deployeres bag fjendens linjer for eksempelvis at indhente efterretninger, evakuere ikke-kombattanter, facilitere indsættelse af landstyrker eller eliminere strategisk vigtige, fjendtlige politiske og militære ledere, er territorial kontrol ikke en del af ligningen. Her handler det i stedet om –typisk for specialstyrker – at holde sig skjult, når de udfører handlinger på fjendens territorium. Territorial kontrol er derfor en væsentlig, men ikke altid anvendt, målsætning i forbindelse med militære operationer.

2.3.2 Politimæssige opgaver

Med den moderne europæiske statsdannelse blev den militære magtanvendelse monopoliseret hos en regering inden for et givent territorium.²⁹ I takt med industrialiseringen og demokratiseringen af de vesteuropæiske stater opstod et stigende behov for opretholdelse af lov og orden indadtil og samtidig et ønske om at sætte grænser for den militære organisations beføjelser over for egne borgere.³⁰ I den europæiske statsmodel – heriblandt i Danmark – resulterede det i en udkrystallisering af en statslig politiorganisation, som var underlagt og fik til opgave at håndhæve loven over for egne borgere, mens det blev den militære organisations opgave udelukkende at håndhæve og opretholde statens suverænitet over for eksterne magter. Fra dette tidspunkt – ofte relativt sent i det 19. århundrede – giver det mening at skelne mellem på den ene side opgaver, som varetages af politiet, herunder kriminalitetsbekæmpelse, opretholdelse af offentlig orden i forbindelse med demonstrationer osv., og på den anden side opgaver, som varetages af militæret, eksempelvis suverænitetshåndhævelse i forskellige af-skygninger og opretholdelsen af statens kollektive forsvar.

Den moderne vestlige militære organisation har således siden begyndelsen af det 20. århundrede i vidt omfang bygget sin selvforståelse på de ydre og kamporienterede opgaver. Dette historisk relativt nye ideal har været lige så meget en aspiration som en entydig realitet. Det amerikanske marinekorps' historisk lange erfaring med stabiliseringsmissioner i bred forstand eksempelvis i Filippinerne og andre steder er et eksempel på, at den funktionelle opde-

ling ikke har været historisk entydig.³¹ Ikke desto mindre har den militære profession med Samuel Huntingtons ord udviklet sig som en profession for 'managers of violence'. I Vesten og særligt i øst-vest-perspektivet under Den Kolde Krig lod dette begreb sig fortolke relativt snævert som et spørgsmål om at gennemføre højintensive kampoperationer. Men i forbindelse med nord-syd-perspektivet i verdenspolitikken kan det at være 'manager of violence' kun vanskeligt lade sig reducere til et spørgsmål om *major combat operations*. Den fortsatte eksistens, især i Sydeuropa, af *constabulary forces*, altså sikkerhedsstyrker med et speciale, som overlapper de to ekstremer – såsom *carabinieri*, *policia militar* eller *gendarmes* – er et eksempel på en langvarig institutionalisering af et samfundsmæssigt funktionelt behov. Sondringen mellem klassiske militære operationer med fokus på kamp (mod en symmetrisk modstander) og andre typer af sikkerhedsmæssige opgaver, som globalt set involverer militære og andre sikkerhedsrelaterede organisationer, er altså et væsentligt tema, når især vestlige militære styrker skal forholde sig til sikkerhedsudfordringer uden for Vesten selv, herunder i bymiljøer.

Hvis byen tænkes som et sikkerhedsproblem, der kan generere en efterspørgsel, som i sidste ende kan medføre involvering af (udefrakommende) militære styrker, er det derfor også nødvendigt i den omvendte tankebevægelse – fra militær operation til byens problem – at tænke militære operationer i bymiljøer bredere end som blot kampoperationer med henblik på territorial kontrol. Dermed vil der både før, under og efter den egentlige kamp opstå behov for at varetage sikkerhedsopgaver, som i deres natur er mere klassisk politimæssige end klassisk militære. Tilsvarende vil mange af de sikkerhedsproblemer, som måtte udspringe af byen selv, og som risikerer at skabe ustabilitet, i virkeligheden kalde på et politimæssigt modsvar snarere end et militært – eller noget i grænselandet mellem de to. Et eksempel kunne være skabelse og opretholdelse af sikkerhed eller orden i slumkvarterer – områder, der befinder sig uden for, eller på grænsen af, statens territoriale kontrol.³² I erkendelse af behovet for at kunne adressere netop denne type sikkerhedsproblemer i spændet mellem det (i vesteuropæisk henseende) traditionelt militære og traditionelt politimæssige, har NATO fx for nylig udviklet en doktrin om såkaldt *Stability Policing*.³³ Omfanget af politimæssige opgaver vil altid være størst i byer, fordi befolkningstallet og kampen om ressourcer her er størst, hvilket kan lede til konflikt og brud på den etablerede orden. Selv om policing-relaterede opgaver således ikke indgår i den konventionelle (i ordets almindelige forstand) militære selvforståelse, peger systemtankegangen på, at i det mindste en analytisk forståelse af disse bredere sikkerhedsdy-

namikker er en forudsætning for at kunne operere effektivt i bymiljøer, ikke mindst når den overordnede hensigt er en gradvis overgang fra kampoperationer til fredsoperationer.

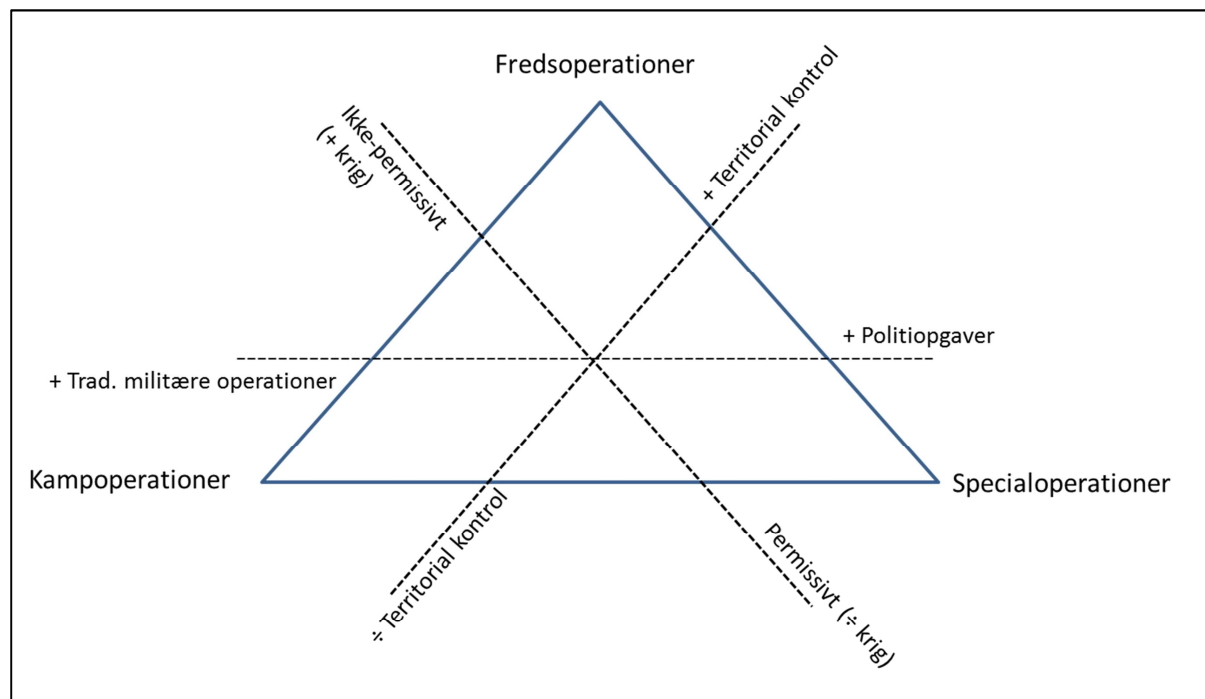
2.3.3 Fjendtligt miljø – en egentlig krigstilstand

Det tredje og sidste parameter, som sondringen mellem de efterfølgende operationstyper bygger på, er, hvorvidt den militære operation foregår i et decideret fjendtligt miljø forstået på den måde, at de indsatte styrker har en høj risiko for at komme i kamp og dermed befinder sig i en egentlig krigstilstand. Hvor dette er tilfældet, er der høj risiko for, at styrken bliver involveret i større kampe som eksempelvis slagene i byerne Stalingrad, Aachen og Berlin under Anden Verdenskrig, slaget ved Hue under Vietnamkrigen, den russiskes hærs invasioner af Groznyj i Tjetjenien eller kampene i Bagdad under Irakkrigen. I den forbindelse begrænser sigtet med den militære operation sig til at vinde krigen. Hvor der omvendt ikke er tale om en egentlig krigstilstand, spiller de indsatte styrker en væsentligt anden rolle, og de opgaver, der skal varetages, vil være af en anden karakter. Som eksempler kan nævnes FN's tilstedeværelse i Somalia og Mali, hvor operationerne befinder sig i spændingsfeltet mellem at bevare en skrøbelig fred og at skabe denne fred i de tilfælde, hvor den er blevet brudt. Operationer, der gennemføres i store slumområder med henblik på at genoprette sikkerheden, kan ligeledes ses som et eksempel på, at de indsatte styrker ikke permanent befinder sig i en egentlig krigstilstand, men kan komme ud for et momentant skiftende risikobillede.

2.3.4 Den analytiske model – tre typer af operationer

På baggrund af de distinktioner, der er præsenteret ovenfor, sondres der i figur 3 mellem tre grundlæggende typer af militære operationer. I figuren ses de tre sondringer markeret som krydsende linjer. De rum, der opstår, er markeret med en blå trekant. Hvert hjørne i trekanten er defineret ved en bestemt kombination af de tre sondringer og illustrerer en idealtypisk militær operationstype.

Figur 3: Analytisk sondring mellem tre operationstyper på baggrund af tre distinktioner

Den første type er kampoperationen, som grundlæggende er kendetegnet ved tilstedeværelsen af en egentlig krigstilstand. Derudover er kampoperationen i sin rene form kendetegnet ved at søge territorial kontrol og ved et fravær af politimæssige opgaver. Det er denne operationstype, som bedst kan sammenlignes med den traditionelle opfattelse af egentlig krig, og som har til formål at isolere, uskadeliggøre eller ultimativt tilintetgøre hele eller dele af en modstanders militære apparat med henblik på at fravriste modstanderen kontrol over militære kapaciteter, territorier og domæner.³⁴

Tabel 1: Karakteristika ved kampoperationer

• Høj militær intensitet • Medium varighed (uger, måneder) • Militært opgavesæt • Medfører oftest civile og militære tab • Krig i sin natur • Kræver store ressourcer • Søger ofte at opnå territorial kontrol.

Den anden type er fredsoperationen, som grundlæggende er kendetegnet ved tilstedeværelsen af politimæssige opgaver. Derudover er fredsoperationen i sin rene form kendetegnet ved at søge eller kræve territorial kontrol, og ved at den foregår i et permissivt miljø uden en egent-

lig krigstilstand. I sin rene form har denne operationstype den mindst militære natur, eftersom den har til formål at understøtte en aftalt fredsproces og ikke at skabe freden gennem egentlige militære (kamp)operationer.³⁵ Det er vigtigt at understrege, at dette begreb om fredsoperationer, ligesom de to andre operationsbegreber, er en idealtipe. De mere robuste mandater for eksempelvis FN's fredsoperationer har flyttet disse virkeligt forekommende operationer ind i spændet mellem idealtyperne – tættere på kampoperationer og længere væk fra den idealtypiske fredsoperation. Men det er netop denne spænding, som modellen illustrerer.

Tabel 2: Karakteristika ved fredsoperationer

- Lav militær intensitet
- Lang varighed (måneder, år, årtier)
- Politilignende opgavesæt
- Medfører få eller ingen civile og militære tab
- Kræver moderate ressourcer
- Ikke-krig i sin natur
- Fordrer territorial kontrol.

Den tredje operationstype er grundlæggende kendetegnet ved et fravær af ønsket om at opnå territorial kontrol og betegnes her specialoperationer. I sin rene form er specialoperationen derudover kendetegnet ved et fravær af både politimæssige opgaver og en egentlig krigstilstand. Denne operationstype har, som navnet antyder, en anderledes natur. Ofte vil der her være tale om såkaldte nålestiksoperationer eller kirurgiske operationer med en kort tidshorison, som i hovedreglen sigter mod en effekt på det strategiske niveau, herunder at skabe forudsætningerne for succes inden for de to andre overordnede operationstyper.³⁶

Tabel 3: Karakteristika ved specialoperationer

- Lav-høj militær intensitet
- Kortvarige (timer, dage, uger)
- Militært opgavesæt
- Risiko for civile og militære tab
- Fra undercover til krig i sin natur
- Kræver som regel moderate ressourcer
- Fordrer ikke territorial kontrol.

Beskrivelsen af disse tre grundlæggende operationstyper har udelukkende en analytisk karakter. Figuren er altså ikke et udtryk for, at dette er de eneste militære operationstyper, eller at det er den eneste måde at forstå deres indbyrdes relationer på. Modellen tilbyder i stedet en måde, hvorpå vi systematisk kan forholde os til tre problemsæt, som er knyttet til at anvende tre redskaber og herunder til at tydeliggøre deres indbyrdes relationer. Ligesom Carl von Clausewitz' begreb om den rene krig skal de tre operationstyper ses som idealtyper og dermed som abstraktioner.³⁷ Enhver virkelig operation vil sandsynligvis befinde sig et sted imellem trekantens tre hjørner. Trekanten skal altså forstås som et logisk defineret rum, inden for hvilket militære operationer kan udfolde sig i praksis – med blandingsformer, som udvikler sig dynamisk over tid. En konkret militær operation vil dermed ofte omfatte elementer fra alle tre operationstyper. Modellen viser dermed også – med de tre små trekanter, som dannes, når distinktionerne krydser hinanden – hvordan konkrete militære operationer ydermere kan forstås som placeret i mellempositioner mellem de tre hjørner, med forskellige karakteristika og betingelser til følge.³⁸

Operationstrekanten er ikke koblet specifikt til byen som operationsmiljø, eftersom sondringerne i princippet er gældende for ethvert operationsmiljø. Som fremhævet ovenfor accentueres distinktionerne dog i særlig grad, når operationsmiljøet er en by, fordi det er særligt vanskeligt at opnå territorial kontrol og at gennemføre kamphandlinger, og fordi politirelaterede opgaver fylder mere i bymiljøer. Tilsammen bliver byen og nærværende analytiske model dermed en prisme, igennem hvilken det bliver muligt at opnå en mere systematisk forståelse af, hvilke udfordringer den militære organisation står over for, når vante skillelinjer mellem den civile og den militære sfære overskrides, og når byens tætte topografi udfordrer væsentlige militære selvforståelser. Trekanten kan også bruges som et dynamisk kort over bevægelser mellem forskellige operative dynamikker. To væsentlige eksempler herpå er stabilisering og policing.

2.3.5 Stabilisering

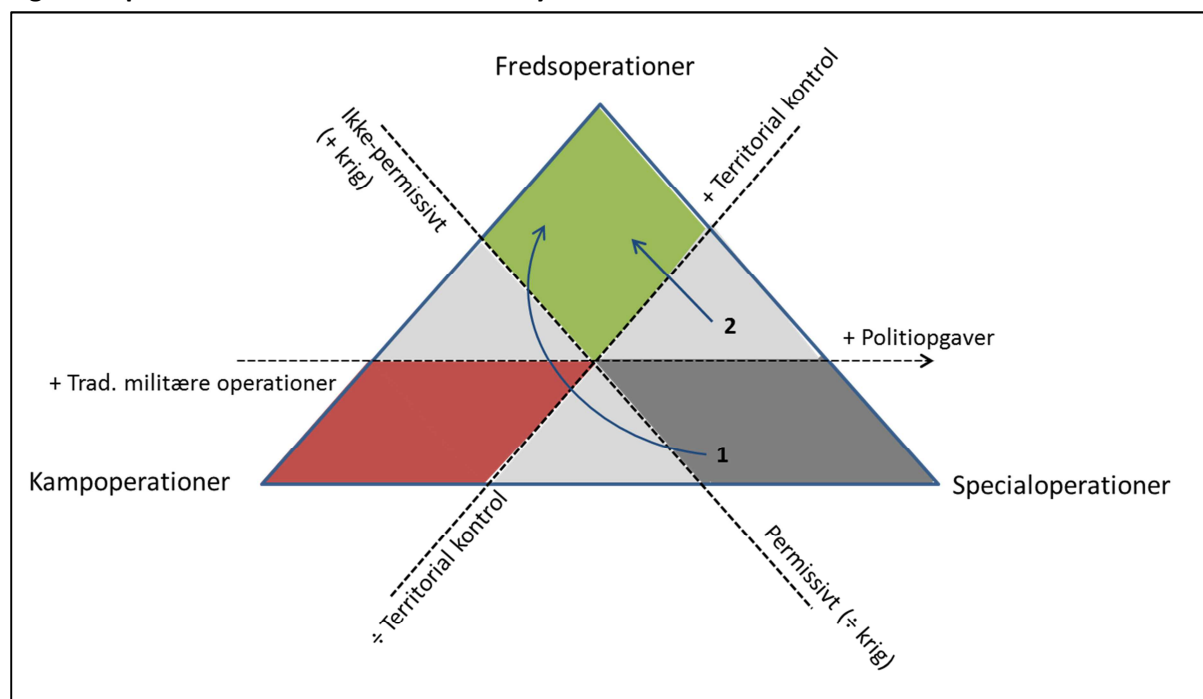
Som det fremgår af figur 3, inkluderer operationstrekanten ikke den form for militær operation, som har været den mest udbredte i de sidste 15 år, nemlig de store stabiliseringsoperationer, som fandt sted i Irak og Afghanistan. Det skyldes, at stabiliseringsoperationen pr. definition er multidisciplinær og modsat de tre opstillede idealtyper for militære operationer derfor ikke knytter specifikt an til et sæt af enten militære eller civile redskaber. Midlet til stabilisering er i stedet samtænkning, der kan defineres som en integreret tilgang, hvor alle myndigheder eller dele af en organisation (eksempelvis FN), der bidrager med indsatser i en given

stabiliseringsindsats, arbejder i fællesskab mod et fælles defineret stabiliseringsmål.³⁹ Dette omfatter samarbejde om planlægning, gennemførelse og erfaringsopsamling i forbindelse med politiske, udviklingsmæssige og sikkerhedspolitiske indsatser.

Fra 1990'erne og frem til ca. 2010 gik den internationale udvikling i retning af mere og mere integrerede tilgange i pagt med de store missioner i Irak og Afghanistan. Siden 2010-beslutningen på NATO-topmødet i Lissabon om i forbindelse med ISAF-missionen at fokusere på at skabe afghansk ejerskab til at løse konflikten, er det vestlige ambitionsniveau for og den vestlige appetit på stabiliseringsmissioner mindsket. Et eksempel herpå er arbejdsdelingen mellem på den ene side en i stigende grad civil pakke af stabiliseringsindsatser med fokus på udviklingspolitiske værktøjer og på den anden side en øget brug af specialstyrker og eksempelvis droner til *counterterrorism*. Men behovet for et strategisk fokus på stabilisering forsvinder ikke af den grund, ikke mindst fordi det vestlige interventionsparadigme i udstrakt grad hviler på hensynet til normativ legitimitet i interventionerne, også i lokalbefolkningernes øjne.⁴⁰

En samtænkt stabiliseringsindsats kan finde sted både før, under og efter en konflikt. Der kan sagtens forekomme samtænkte stabiliseringsindsatser, hvor der ikke er et militært element. Det militære værktøj er blot ét ud af mange, der kan anvendes i en given situation.⁴¹ I denne rapport er der fokus på militære operationer. Derfor er det hovedsageligt stabiliseringsindsatsens *militære* komponent, som er interessant, herunder etableringen af sikkerhed som forudsætning for genopbygning og kapacitetsopbygning. Selv om stabiliseringsoperationen anskues i et snævert perspektiv, er det fortsat karakteristisk for denne operationstype, at den trækker på både militære og civile redskaber for først at skabe og siden bevare en given stabilitet. Sekvensen kan eksempelvis være en indledende brug af specialstyrker for at indsamle nødvendige efterretninger eller eliminere strategisk vigtige mål, dernæst en gennemførelse af egentlige kampe for at nedkæmpe og fortrænge de elementer, der giver anledning til ustabilitet, og slutteligt, når den territoriale kontrol er opnået og stabiliteten indtruffet, en opretholdelse heraf gennem hovedsageligt politimæssige opgaver. Stabiliseringsoperationen kan derfor forstås som en dynamik, der i forskellige faser involverer elementer fra hver af de tre operationstyper i operationstrekanten.

Figur 4: Operationstrekantens to centrale dynamikker

I figur 4 illustreres stabilisering med pil nr. 1. Bevægelsen går her fra indledende specialoperationer (mørkegråt område) over større kampoperationer (rødt område) til fredsbevarende operationer (grønt område). Bevægelsen fra det mørkegrå område til den nederste lysegrå trekant markerer overgangen fra en ikke-krigstilstand til en egentlig krigstilstand, hvor specialstyrkerne bliver indsat som en aktiv del af kamphandlingerne, eksempelvis som et led i en indirekte militær tilgang. Det er vigtigt at understrege, at pilen alene viser den strategiske hensigt med en glidende overgang mellem indsatsformer, men at den konkrete operation ofte vil blive gennemført med en høj grad af samtidighed med hensyn til virkemidlerne.⁴²

2.3.6 Policing

Ud over stabiliseringsdynamikken giver modellen anledning til at tænke i en alternativ dynamik, som vedrører varetagelsen af politimæssige opgaver i et permissivt bymiljø. I et sådant bymiljø kan der, jf. figur 4, opstilles to scenarier for varetagelsen af policing-opgaven. For det første kan der være tale om slumkvarterer eller ghettoer, som er uden for territorial kontrol, og som derfor udgør et sikkerhedsproblem som rugekasse for bandekriminalitet, narko-handel og korruption, der vil være en konstant kilde til ustabilitet. Dette problemscenarie er illustreret i figur 4 som den højre lysegrå trekant. Eftersom kilden til problemet er intrastatslig, er det, jf. adskillelsen mellem militære og politimæssige opgaver, en politiopgave at genoprette lov og orden. Politiet står dog over for et dilemma, fordi den territoriale kontrol over området, som ellers er en forudsætning for politiets normale civile arbejde, er fraværende, og

politiets redskaber vil derfor ofte være utilstrækkelige. Det kan også tænkes, at det lokale politi selv er en kilde til problemet, eksempelvis hvis det udøver tortur eller anden mishandling eller indgår i korrupte relationer med lokale kriminelle. Dette problemsæt påkalder sig dermed blandede kapaciteter i form af fx *constabulary forces*. De åbenlyse udfordringer er her, at klassiske politiopgaver og styrker militariseres. I værste fald tager sådanne constabulary forces form af private og semiprivate dødspatroljer, som i sagens natur ikke medvirker til at skabe og fastholde en legitim orden. Men lykkes det omvendt at opnå legitim territorial kontrol, skifter scenariet for varetagelsen af politiopgaverne fra den højre lysegrå trekant til det grønne område, hvilket er illustreret som pil nr. 2 i figur 4. Behovet for at pacificere kriminelle netværk og ikke-statslige aktører er her afløst af behovet for at sikre opbygningen af en legitim politikapacitet, som er i stand til at opretholde lov og orden på sit territorium uden at forfalde til korruption.

Et væsentligt element i en fredsoperation i en by, som mangler en effektiv og legitim politikapacitet, er dermed bidrag til kapacitetsopbygning som eksempelvis opbygningen af Haitis nationale politi særligt i hovedstaden Port-au-Prince. Den brasilianske hær bidrag til pacificering og stabilisering i Port-au-Prince inden for rammen af FN's fredsbevarende operation MINUSTAH er et eksempel på en konventionel styrke, som har været i stand til at skifte fleksibelt og kontrolleret mellem forskellige konfliktniveauer, også i forbindelse med samarbejdet med andre, civile myndigheder – internationale og lokale. Den er dermed også et eksempel på, at de militære operationer i byerne udfordrer instinktive distinktioner mellem traditionelle militære operationer og politisk orienteret policing.⁴³

En grundlæggende og sammenfaldende udfordring, når en udefrakommende vestlig aktør står over for problemet policing eller stabilisering, er de tavse antagelser om politisk orden, som operativ planlægning og praksis hviler på. Vestlige aktører, herunder militære, er selv formet af en bestemt politisk orden. Her er typisk tale om én samlet politisk og juridisk autoritet med *checks and balances*, med et enstrenget retssystem, baseret på positiv ret, og derfor relativt klare juridiske, økonomiske og politiske spilleregler og rekursmuligheder. Ved at projektere denne type orden og dens indbyggede antagelser ind i det fremmede operationsmiljø risikerer de intervenserende aktører at bygge på forkerte antagelser om rationelle handlingsrum for lokale aktører såvel som om deres værdisæt. Opfattelsen vil være, at orden kan og bør etableres på et formelt grundlag, dvs. at den er baseret på en central, statslig og vertikalt integreret håndhævelse af lov og orden.

Byen som fænomen – og særligt i det globale syd – er imidlertid ofte kendetegnet ved, at skellet mellem det formelle og uformelle opløses, og at der er en flerhed af selvorganiserede horisontale autoriteter uden for statsapparatets kontrol.⁴⁴ Et eksempel herpå er organiseringen af en central del af transportsektoren i Nairobi i Kenya, som i fraværet af et effektivt statsapparat er styret af en bevægelse, der opkræver betaling mod blandt andet at yde beskyttelse af ruterne. Det er en bevægelse, som i vestlige øjne vil tage sig illegitim ud, og en betaling, som vil blive anskuet som afpresning, men som rent faktisk fungerer, er bredt accepteret af lokalbefolkningen og i praksis er essentiel for, at Kenyas hovedstad kan fungere.⁴⁵ Et andet eksempel er en stadig mere udbredt anvendelse af private sikkerhedsfirmaer til at varetage og opretholde ro og orden – en opgave, der i vestligt regi traditionelt hører under staten.⁴⁶ Åbenhed over for, at der findes andre måder at organisere sig på end efter vestligt forbillede, bliver dermed en væsentlig forudsætning for at kunne forstå og eventuelt påvirke det urbane system, blandt andet med militære midler. Clausewitz' centrale advarsel om ikke at se krigen som andet end det, den er, kan her udvides til det samlede operationsmiljø: udtalte vestlige operative præferencer udgør en væsentlig strategisk risiko med hensyn til at forstå, planlægge og operere i bymiljøerne, særligt i det globale syd.

Efter således at have udfoldet, hvordan operationstrekanten indeholder grundlæggende dynamikker, som kan anskueliggøre de udfordringer, der er forbundet med stabilisering og policing, diskuterer vi i det følgende kapitel – ligeledes med udgangspunkt i operationstrekanten – specifikke betingelser og udfordringer, som knytter sig til det at gennemføre forskellige dimensioner af MOUT samt til spørgsmålet om, hvilke kapaciteter og færdigheder der er påkrævede.

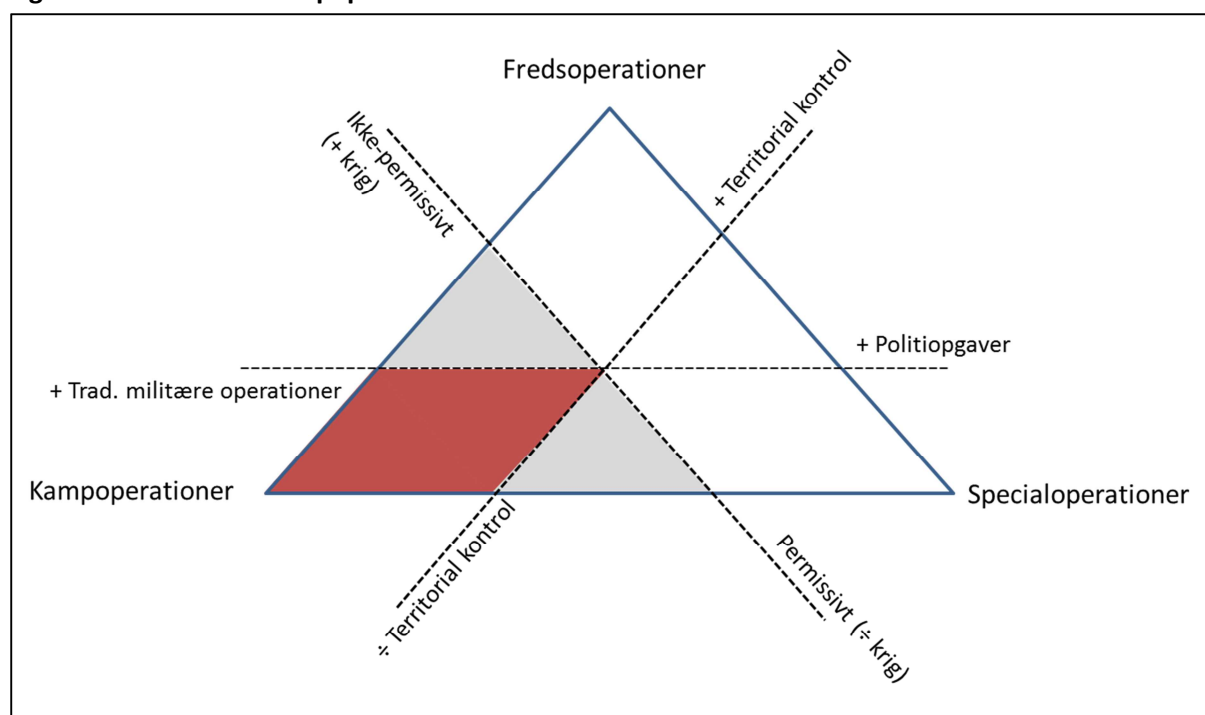
3. Dimensioner af byoperationer

I dette kapitel kombineres operationstrekanten med systemtilgangen til bymiljøet. Analysen giver på den måde gennem en systematisk tilgang et overblik over forholdet mellem bymiljøets forskellige problemtyper, betingelser og udfordringer og de redskaber, kapaciteter og ressourcer, som kræves for at håndtere disse.

3.1 Kampoperationer

Med kampoperationer befinder vi os i den del af operationstrekanten, som bedst kan sammenlignes med den traditionelle opfattelse af egentlig krig, hvilket er illustreret med det røde område i figur 5.

Figur 5: Området for kampoperationer

3.1.1 Betingelser og udfordringer

I et bymiljø får kampoperationen oftest en særligt hård og blodig karakter, som står i kontrast til nutidens krav om begrænsning af militært forårsagede skadevirkninger på civile og på civil infrastruktur.⁴⁷ Det skyldes, at det urbane operationsmiljø favoriserer forsvareren, hvad enten der er tale om en kombination af irregulære og dårligt organiserede oprørsstyrker med lav-teknologiske hånd- og panserværnsvåben, en bedre organiseret og statsstøttet såkaldt urban guerilla med mere avancerede våbensystemer og militær teknologi til rådighed – eksempelvis selvsøgende jord-til-luft-missiler, sofistikerede panserværnsvåben og adgang til real-time-satellitbilleder af kamppladsen – eller velorganiserede og veludrustede konventionelle militæ-

re styrker med hele paletten af (mere moderne) militære kapaciteter til rådighed.⁴⁸ Det urbane operationsmiljø lægger ekstra pres på alle dele af en intervenierende vestlig militær styrke fra den enkelte soldat på gaden over transporten og behandlingen af sårede til fremføring af forsyninger mv. Byens flerdimensionelle terræn er i et militært perspektiv uoverskueligt og giver en forsvarer nærmest ubegrænsede muligheder for at gemme sig og dukke op hvor som helst og når som helst. Virkningen af både ens egne og fjendens våbensystemer forstærkes samtidig – utilsigtet og negativt – når projektiler rikochetterer ukontrollabelt langs veje og husmure, og trykbølger fra detonerende granater kaster dødbringende fragmenter i form af mursten, glas og lignende rundt. Kampoperationer i byer er dermed en af de (hvis ikke den) mest tabsgivende former for militære operationer. Dertil kommer, at angreb skal foretages gennem snævre vinduer og trappeskakter, sårede og forsyninger skal op og ned ad trapper og bringes frem ad gader og veje, som både dikterer ens bevægelser, er oplagte bagholds-fælder og ofte er blokeret af sammenstyrtede bygninger, havarerende køretøjer eller andre forhindringer.

Endelig skal der tages hensyn til den del af civilbefolkningen, som ikke har ønsket eller haft mulighed for at forlade byen, samtidig med at byens kritiske infrastruktur skal opretholdes i et omfang, som sikrer, at byen efter afslutning af selve kamphandlingerne hurtigt kan genvinde sin normale funktionsevne. Det lægger tilsammen yderligere begrænsninger på den militære manøvresevne, ligesom det belaster de militære ressourcer i form af logistisk kapacitet og forsyninger i form af mad, vand, medicinsk behandling mv. Samlet set lægger det urbane miljø ekstra udfordringer til summen af det, som det militære redskab skal kunne håndtere under en kampoperation for at realisere en hensigt om at opnå territorial kontrol. Det betyder, at prisen for netop denne operationstype uundgåeligt vil være høj, hvad angår både ressourceforbrug og menneskeliv.

FYSISK TERRÆN

Byens menneskeskabte fysiske terræn har en række karakteristika, som gør det vanskeligt at operere i og opnå kontrol over for en udefrakommende militær styrke:

- **Flerdimensionelt.** Det er muligt at operere både under, på og over gadeniveau, hvilket favoriserer forsvaren, som i kraft af sit kendskab til terrænet har mange muligheder for at beskyde en indtrængende styrke.
- **Kanaliserende.** Husmure og snævre gader begrænser bevægelsesfriheden og øger sårbarheden over for bagholdsangreb og vejblokeringer.
- **Korte afstande.** Observations- og skudafstande forkortes, hvilket øger risikoen for nærkamp og besværliggør sikringen af områder.
- **Forstærkende.** Utilsigtede våbenvirkninger forstærkes, når projektiler kan rikochettere ukontrollabelt langs veje og husmure, og når trykbølger fra detonerende granater kan kaste dødbringende fragmenter i form af fx mursten og glas rundt.

At kampoperationer i byer potentielt repræsenterer krig i sin yderste og mest ødelæggende potens, hvor der kæmpes om hver eneste kvadratmeter, fra hus til hus, etage til etage og rum til rum, blev tydeligt i forbindelse med det andet slag om Fallujah under Irakkrigen i 2004 – også kendt som Phantom Fury. Operationen, som blev gennemført af amerikanske koalitionsstyrker i samarbejde med de irakiske sikkerhedsstyrker, varede halvanden måned og dræbte mellem 1.500 og 3.000 oprørere. Til trods for at omkring 90 procent af byens civilbefolkning havde forladt området før slaget, medførte dette alligevel mellem 200 og 800 civile dræbte og sårede (det ubekræftede antal varierer afhængigt af kilde).⁴⁹ Phantom Fury medførte samtidig en næsten total ødelæggelse af Fallujah og kostede koalitionen i omegnen af 100 døde og 600 sårede.⁵⁰ Ruslands to krige i Tjetjenien, som begge har haft væsentlig tyngde med hensyn til urbane operationer omkring hovedstaden Groznyj, medførte militære og civile tabstal, som væsentligt overstiger de angivne tal fra Fallujah. Eksemplerne viser, at kampoperationer i byer har høje omkostninger på alle parametre.

3.1.2 Ressourcer, kapaciteter og færdigheder

Gennemførelsen af en succesfuld offensiv kampoperation fra vestlig side i en by med henblik på at etablere territorial kontrol kræver som udgangspunkt, at der kan opstilles et militært styrkeforhold, som er endog meget positivt i egen favør. En militær tommelfingerregel siger, at forholdet mellem angriberen og forsvaren i almindeligt forekommende terræn skal være 3:1 i angriberens favør. Fordi byens komplekse terræn favoriserer forsvaren, skal angriberen kunne mønstre et endnu bedre militært udgangspunkt for at kunne gøre sig forhåbning om militær succes. Det vil formentlig sige et styrkeforhold på minimum 5:1 i angriberens favør. Her er pointen ikke så meget de specifikke tal, men snarere, at det normale forholdstal alt andet lige må være større i byen.⁵¹

I pagt med systemtilgangen bør planlægningen af kampoperationen desuden involvere analyser af de begrænsninger og muligheder, som byen og dens specifikke operationsmiljø medfører. Herunder bør de civile funktioner og subsystemer, som søges holdt i live i byen på trods af kampen (eksempelvis hospitaler, vand- og energiforsyning m.m.), identificeres, og det bør planlægges, hvordan man bedst muligt kan forsøge at begrænse skader på civilbefolkning og infrastruktur. Endelig bør det anskueliggøres, hvordan byens system og subsystemer kan understøtte ens egen militære operation, så situationen vendes til forsvarens ulempe. Sådanne analyser af domæner, som ikke er traditionelt militære, fordrer deltagelse af civile eksperter med viden om drift og planlægning af samfundssystemer såvel som mønstre af tilhørsforhold, fællesskaber og autoritetsstrukturer. Denne form for urban systemanalyse ligger ud over normal militær operationsplanlægning (i almindeligt forekommende terræn) og stiller dermed større og anderledes krav til den efterretningsindhentning og efterfølgende analyse, som går forud for kampoperationen. Samtidig vil en parallel varetagelse af mere civilt relaterede opgaver under selve kampoperationen øge kompleksiteten, koordinationsbehovet og dermed i sidste ende de udgifter, der er forbundet med operationen.

Med hensyn til selve gennemførelsen af kampoperationer i urbaniseret terræn går udviklingen af det militære redskab, herunder den organisation, doktrin og militære teknologi, der anvendes, mod til stadighed at blive bedre til at fokusere på kun at skade modstanderen, begrænse egne og civile tab samt påføre det urbane miljø mindst mulig skade i forbindelse med operationen. Med amerikanske briller er de operativt mest relevante erfaringer fra nyere større kampoperationer i urbant terræn at hente i slaget om Sadr City i Irak i 2008 og den israelske Operation Cast Lead i Gaza i 2008-09.⁵² Et studie fra RAND-tænketanken fremhæver disse to

som generelt succesfulde kampoperationer, som medførte mindre militære tab end tidligere sammenlignelige operationer. Særligt en militærteknologisk integration af styrkerne blev identificeret som en væsentlig kilde til det positive operative resultat. Til trods for denne integrerede og precision-strike-fokuserede anvendelse af hele den militære palet medførte begge operationer både civile tab og massive skader på civil infrastruktur i et omfang, som understreger, at kampoperationer i et urbaniseret miljø vil være omkostningsfulde, selv når de er succesfulde.

De kapaciteter, der kræves i forbindelse med højintensive byoperationer, kan i vidt omfang beskrives med de samme termer som i forbindelse med andre højintensive operationer til lands, nemlig 'værnsfælles' (*joint*), 'våbenartsamvirke' (*combined arms*), 'militærteknologisk integreret', 'samtidig brug af alle militære og militært relaterede kapaciteter' og endelig 'konkret landmilitær tilstedeværelse'.⁵³ I forbindelse med de to ovennævnte operationer gav særligt integrationen af luftkapaciteter i landstyrkerne et bedre og mere tidssvarende overordnet billede af situationen på kamppladsen. Etableringen af øjeblikkelig adgang på jorden til *live-streaming* fra overvågningskameraer i luften samt umiddelbar adgang til luftstøtte forbedrede mulighederne markant for at identificere modstanderens (ofte skiftende) placering, levere præcis ildstøtte fra luften og fra artilleri samt undgå civile tab.⁵⁴ Særligt i Sadr City blev det konstateret, at adgangen til dette integrerede kommunikationskredsløb med fordel kunne delegeres så langt ned i kommandostrukturen som muligt, fra brigade- og bataljonsniveauerne ned til kompagniniveau, for at understøtte hurtig og decentral beslutningstagning, som er helt afgørende for effektivt at kunne lokalisere og engagere en bevægelig modstander.⁵⁵ Traditionelt er kampvogne og infanterikampkøretøjer blevet anset for at være sårbare i urbant terræn på grund af deres begrænsede bevægelighed. I begge angivne operationer blev de imidlertid anvendt med succes, enten som såkaldte *stand-off*-våben eller *closeup* i kombination med infanteri.⁵⁶ Sammenlignet med flystøtte og støtte fra artilleri er de pansrede køretøjers kanoner og maskinkanoner i kraft af deres kortere afstand mere præcise, hvilket reducerer utilsigtede skadevirkninger på civilbefolkning og infrastruktur. En anden fælles lære, som kan uddrages af de to operationer, er, at der trods adgangen til omfattende militærteknologiske kapaciteter, ikke mindst de flyvende, stadig er behov for mandskab og militært maskineri på jorden, i en våbenartssamvirkende rolle, for endegyldigt at fiksere og ultimativt neutralisere modstanderen.⁵⁷ De færreste lande (måske kun USA og Israel – muligvis Frankrig og Storbritannien) har i dag en militær styrke- og inventarliste, et militært investeringsniveau og et militærteknologisk integrationsniveau, der tillader indøvelse og gennemførelse af

denne type større, højintegrerede operationer i urbant terræn. Dette sætter naturligvis visse begrænsninger for, hvilke lande der selvstændigt kan gennemføre sådanne operationer, men det betyder ikke nødvendigvis, at mindre lande, som eksempelvis Danmark, ikke vil kunne bidrage til urbane kampoperationer. Sådanne bidrag vil dog sandsynligvis kræve adgang til militærteknologi til real-time-integration i den overordnede militære styrke samt gennemførelse af væsentlige forudgående øvelsesaktiviteter sammen med denne styrke for at sikre den reelle og indarbejdede integration i styrken.

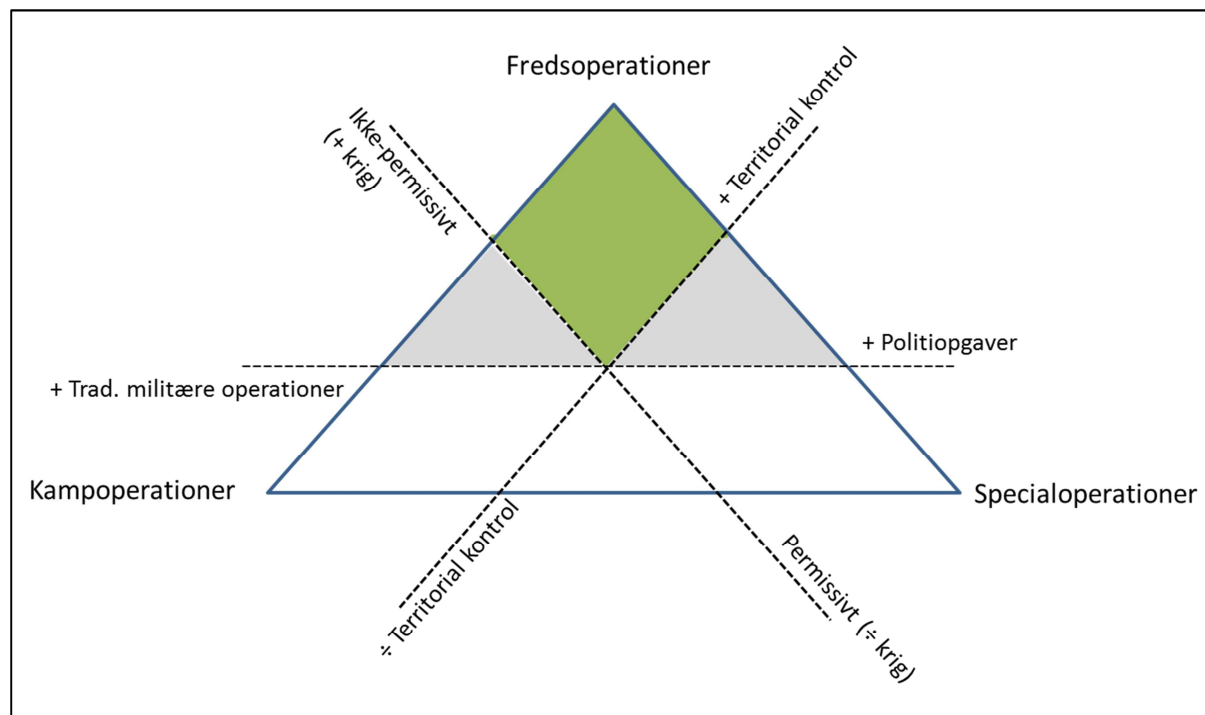
3.1.3 Delkonklusion

At opnå territorial kontrol over et ikke-permissivt urbant terræn kræver gennemførelse af egentlige kampoperationer. Byens flerdimensionelle terræn og hensynet til civilbefolkningen og infrastrukturen medfører udfordringer, som betyder, at militær succes ikke blot kræver et stort ressourceforbrug, særdeles gunstige styrkeforhold samt adgang til avancerede integrerede militærteknologiske kapaciteter og netværk, men også forudgående analyser af byens system. Sidstnævnte er nødvendigt for at vide, hvordan fjenden isoleres mest effektivt, og hvordan egne og civile tab samt øvrige utilsigtede skader minimeres, og for at skabe en idé om, hvordan byens subsystemer eventuelt kan vendes effektivt mod fjenden. En sådan bredere operativ planlægning kan gøre det nødvendigt at gennemføre yderligere operationer, eksempelvis for at indhente efterretninger eller evakuere civilbefolkningen i tilknytning til den egentlige kampoperation for at sikre byens overlevelse under og efter kampen. Det vil yderligere forøge operationens totale pris og varighed. Kun få lande (hovedsageligt USA) besidder den fulde palet af militære kapaciteter, som er påkrævet for selvstændigt at kunne gennemføre en urban kampoperation. Selv med disse nødvendige ressourcer og militære kapaciteter vil kampoperationer i urbaniseret terræn uvægerligt være forbundet med store tab af menneskeliv, og prisen vil derfor i alle henseender være høj.

3.2 Fredsoperationer

Fredsoperationer repræsenterer den mindst militære operationstype og er, som det fremgår af figur 6, i sin rene form – helt oppe i hjørnet af operationstrekanten – kendetegnet ved fuld vægt på policing snarere end kamphandlinger i forbindelse med opretholdelsen af en etableret territorial kontrol i et permissivt miljø. I situationer, hvor vestlige militære styrker kan tænkes at blive involveret, vil den territoriale kontrol imidlertid typisk være skrøbelig, eksempelvis baseret på en fredsaftale mellem tidligere stridende parter, og sigtet med fredsoperationen bliver dermed som minimum at sikre en implementering og bevarelse af denne aftalte fred.

Figur 6: Området for fredsoperationer

Denne position er naturligvis, ligesom den totale kampoperation, en abstraktion. Begge dele kan eksistere momentant i både tid og rum, men som virkeliggjorte fænomener udbredt substantielt i tid og rum er de næsten umulige at forestille sig i virkeligheden. Fordi fredsoperationen er længst fra de to andre hjørner i trekanten – længst væk på skalaen fra traditionelle militære operationer til policing – er det også i denne situation, at vi er længst væk fra den traditionelle militære selvforståelse, som defineres ved kampen.⁵⁸ Når der alligevel er tale om en militær operationstype, skyldes det et generelt behov for militære kapaciteter i sikkerhedsfunktioner på niveauet under egentlig krigstilstand, tydeligst illustreret ved FN's rolle i forbindelse med at strukturere verdenspolitikken siden Anden Verdenskrig.

Med FN som repræsentant for verdenssamfundet opstod også behovet for uafhængig mægling, herunder fredsbevarende indsatser. De fredsbevarende indsatser defineres i FN-pagten kapitel VI, som omhandler fredelig bilæggelse af tvistigheder, hvor tidligere stridende parter kan vælge at bruge en fredsbevarende operation til at sikre, at indgåede freds- og våbenhvileaftaler overholdes og implementeres. Det grundlæggende princip er her altså som hovedregel, at der er opnået enighed om operationens gennemførelse imellem de parter og i det geografiske område, som operationen vedrører. Denne form for traditionel fredsoperation gennemføres oftest som FN-operationer eller under ledelse af regionale organisationer med mandat fra FN (fx Den Afrikanske Union, NATO eller EU). Typisk inkluderer en fredsoperation både

militære og civile redskaber såsom militære enheder, politifolk og civile specialister og rådgivere. Det militære redskab består i denne sammenhæng typisk af let bevæbnede enheder, som samtidig er tydeligt afmærkede og åbenlyst synlige med henblik på at skabe en nedtonet militær profil og samtidig fremstå som neutral såkaldt go-between over for de tidligere stridende parter. Det militære instrument i forbindelse med en fredsoperation er som regel underlagt yderst strenge regler for magtanvendelse, og det militære personel vil derfor i de fleste tilfælde kun kunne anvende våbenmagt i selvforsvarsøjemed eller til at opretholde selve mandatet for operationen.

Væksten i antallet af fredsbevarende operationer og verdenssamfundets involvering i mellem- og intrastatslige konflikter skabte i løbet af 1990'erne et forøget politisk pres for at kunne gribe tidligere ind i konfliktcyklusser, eventuelt med henblik på at kunne forandre og afslutte dem. I overensstemmelse hermed er brugen af mere robuste mandater, under kapitel VII, som giver mulighed for at anvende dødelig magt, blevet langt mere udbredte. Den overordnede debat i FN-systemet om den formelle suverænitet fik blandt andet med tidligere generalsekretær Kofi Annans involvering og Brahimi-rapporten i 2000 et skub i retning af det, der siden hen har taget form af Responsibility to Protect (R2P) samt eksempelvis generalsekretær Ban Ki-moons indsats for at reformere det humanitære system i retning af en mere politisk involvering i at transformere kilder til lidelse.⁵⁹ Man har derfor også, i forbindelse med FN's fredsoperationer, set et stadig stigende fokus på beskyttelsen af civile – Protection of Civilians (POC)⁶⁰ – til et niveau, hvor beskyttelsen af civile i dag er en integreret del af mandatet for missionen og dermed også en del af opgavesættet for missionen (fx i Sydsudan og Afghanistan).⁶¹ Verdenssamfundet er med andre ord generelt på vej mod en bredere accept af, at alle former for involvering, for at være mest muligt humanitære i ordets egentlige forstand, også må være fundamentalt politiske. Forandringen af rammerne for fredsoperationerne er på den måde i pagt med en større forandring af FN-organisationernes rammer for involvering i konflikter og skrøbelige stater. Processen er ikke fuldendt og på flere måder sensitiv og kontroversiel. Men kombinationen af befolkningstilvækst og urbanisering i det globale syd på den ene side og udvidelsen af FN's ambitionsniveau i retning af mere direkte politiske indsatser på den anden side vil med tiden kun yderligere understrege fredsoperationernes relevans i bymiljøer.

3.2.1 Betingelser og udfordringer

Opgavesættet i forbindelse med fredsoperationer inkluderer traditionelt observation og monitorering af fredsaftalers og våbenhvilers overholdelse, sikring af bufferzoner, patruljering, gennemførelse af adgangskontrol på grænsen mellem tidligere stridende parter territorier, tilstedeværelse i forbindelse med frivilligt aftalte afvæbningsprocesser samt en generel opretholdelse af lov og orden. At løse disse opgaver bliver vanskeligere i et bymiljø. Det skyldes dels byens uoverskuelige terræn, og dels at den fredsbevarende styrke, på grund af den høje befolkningskoncentration, i højere grad kan risikere at blive udfordret af fjendtlige aktører – såkaldte spoilers – som potentielt vil kunne true eller ødelægge grundlaget for operationens gennemførelse. Ud over parterne selv, som omfatter tidligere stridende militære enheder, vil disse aktører typisk være organiserede kriminelle netværk eller andre fjendtligt indstillede grupper, som ikke har interesse i den orden, som søges bevaret eller etableret. Disse grupper vil, som fremhævet ovenfor, kunne forandre forudsætningerne om et permissivt miljø og territorial kontrol og dermed skabe nye udfordringer, som kalder på alternative og mere hårdhændede løsninger. Hvis eksempelvis operationsmiljøet skifter fra at være permissivt til det modsatte – illustreret ved overgangen til den lysegrå trekant til venstre i figur 6 – vil operationen blive væsentligt mere risikabel, og der vil være behov for, at den indsatte styrke udfører fredsskabende aktiviteter med henblik på at tvinge situationen op i det grønne felt (se figur 6). I så fald vil udfordringerne ved fredsoperationen komme til at minde om visse af udfordringerne ved kampoperationen beskrevet ovenfor. Tilsvarende bliver udfordringen, hvis det ikke er muligt at opretholde den territoriale kontrol – i figur 6 illustreret ved overgangen til det lysegrå felt til højre – i første omgang at pacificere og stresse de kriminelle netværk og andre ikke-statslige aktører, som måtte have tiltvunget sig kontrollen med eksempelvis slumkvartaler eller ghettoer.

Sikkerhedsstyrker spiller en væsentlig rolle med hensyn til at løse disse konfliktscenarier, men deres operative udgangspunkt kompliceres af, at deres indsats er snævert forbundet med bredere spørgsmål om, hvordan verdenssamfundets og Vestens statsmodel (som bygger på og forudsætter en entydig magtlegitimitet, positiv ret og suveræn kontrol med territorium og befolkning) sættes i spil i situationer med langt mere flertydige, traditionelle autoritetsstrukturer og lokale sikkerhedsstyrker, som snarere end at være upartiske støtter af den orden, vi forestiller os, i stedet kan være parter i dette spil. Dertil kommer risikoen for, at de fredsbevarende styrkers handlerum vil være begrænset af et snævert mandat og – især – af utilstrækkelige militære kapaciteter og derfor ikke vil kunne håndtere og hurtigt tilpasse sig en negativ

udvikling i konfliktsituationen. Eksempler herpå er FN's operationer UNOSOM I og II i Somalia i starten af 1990'erne samt NATO's Kosovo Force i 2004, hvor en kombination af tidligere stridende parter, kriminelle elementer samt vrede befolkningsgrupper i begge tilfælde ødelagde eller truede med at ødelægge grundlaget for operationens gennemførelse gennem voldelige angreb på hinanden og på de fredsbevarende styrker. I begge tilfælde var konflikterne centreret omkring urbane miljøer, og sikkerhedsstyrkerne manglede det nødvendige mandskab, det nødvendige mandat og de nødvendige militære kapaciteter til at kunne håndtere den ændrede, tilspidsede situation.⁶²

3.2.2 Kapaciteter, ressourcer og færdigheder

Hvis vestlige sikkerhedsstyrker i fremtiden skal kunne indsættes og med succes gennemføre fredsoperationer i byer, vil det kræve, at de udfordringer og operative betingelser, som byen skaber, og som netop er blevet skitseret, kan håndteres. Det stiller alt andet lige større krav til operationernes ressourcer og kapaciteter sammenlignet med tilsvarende operationer i åbent terræn. Først og fremmest skal operationerne kunne adressere et bredt konfliktspektrum i det komplekse bymiljø, således at både det fredelige sigte, som indledningsvist er målet med operationen, og en eventuel forværring af konfliktsituationen kan håndteres. Ud over et fleksibelt mandat vil det kræve en indsættelse af tilstrækkeligt store sikkerhedsstyrker udrustet med både traditionelle fredsoperationskapaciteter til løsning af politimæssige opgaver og mere slagkraftige militære kapaciteter til i værste fald at kunne gennemføre integrerede og mere kampbetonede opgaver for at bringe en eksistentielt truet fredsoperation tilbage på rette spor.

De seneste år har udviklingen med hensyn til fredsoperationer da også netop taget en sådan drejning mod langt mere militært robuste og mandatmæssigt mere fleksible fredsoperationer.⁶³ Hvilke og hvor mange militære kapaciteter samt hvor bredt et mandat der skal til, bør bero på en forudgående analyse af risici og potentielle scenarier for den konkrete operation. Med hensyn til styrkestørrelse angiver Quinlivan, som fremhævet ovenfor, at størrelsen af sikkerhedsstyrkerne, baseret på erfaringer fra tidligere stabiliserings- og fredsoperationer, bør dimensioneres efter lokalbefolkningen i forholdet ca. 20-30 sikkerhedsstyrker pr. 1.000 indbyggere. I praksis betyder det, at væsentlige dele af verdens byzoner allerede nu er urealistiske at binde an med for vestlige såvel som verdenssamfundets sikkerhedsstyrker – og det er en operativ betingelse, som kun vil få øget betydning i takt med byernes befolkningstilvækst.

STYRKENS RELATIVE STØRRELSE

De udfordringer, der er forbundet med at foretage militære operationer i urbaniseret terræn, betyder, at der almindeligvis må stilles større krav til styrkens størrelse, end hvis operationerne blev gennemført i ikke-urbant terræn:

Kampoperationer:

- I almindeligt terræn tilsiger en militær tommelfingerregel, at styrkeforholdet mellem angriberen og forsvareren skal være 3:1 i angriberens favør. På grund af det urbaniserede terræns favorisering af forsvareren bør forskellen være større og formentlig som minimum 5:1 i angriberens favør.⁶⁴

Fredsoperationer:

- I forbindelse med fredsoperationer eller stabiliseringsoperationer afgøres styrkestørrelsen ikke i forhold til fjenden, men i forhold til befolkningen. Eksisterende litteratur og doktrin anviser her et minimumskrav på 20-30 sikkerhedsstyrker pr. 1.000 indbyggere.⁶⁵ Dette forhold tager ikke hensyn til særlige udfordringer, der er forbundet med at operere i urbaniseret terræn, så behovet for styrker vil formentlig være endnu større.

Specialoperationer:

- Specialstyrker indsættes i hovedreglen i få, små enheder (ca. 4-8 soldater pr. enhed), hvilket formentlig også vil være tilstrækkeligt i urbaniseret terræn.

Stabiliseringsoperationer vil oftest omfatte alle tre operationstyper og dermed alle tre krav til styrkestørrelse.

I pagt med systemtilgangen bør planlægningen af fredsoperationen desuden involvere analyser af befolkningen med henblik på dels at identificere de potentielle spoilers og områder under skrøbelig statslig kontrol, som vil kunne true operationen, og dels at opnå konkret viden om, hvordan der mest effektivt kan sættes ind over for disse. Det vil kræve en inddragelse af civile eksperter med viden om byens latente mønstre af tilhørsforhold, fællesskaber og autoritetsstrukturer samt om de økonomiske kredsløb, som udgør levebrødet for organiserede kriminelle grupperinger. En urban systemanalyse vil ligeledes være nødvendig for at identificere, hvilke ikke-militære ekspertiser det vil være hensigtsmæssigt at medbringe under operationen til at varetage kontakten til parterne, civilbefolkningen, tilstedeværende internationale organisationer og NGO'er mv. samt til at kunne understøtte vigtige civile infrastrukturfunkti-

oner i byen, så et delvist urbant infrastrukturkollaps ikke medfører yderligere kollaps af det urbane system.

Samlet set er der med hensyn til den operative planlægning altså et væsentligt behov for at have en civilt fokuseret og dybdegående politisk forståelse af den konkrete konflikts aktører og deres motivationer og forhistorie samt et realistisk begreb om de ikke-militære aktører og samarbejdspartners rolle, ligesom det er nødvendigt at gøre en øget indsats for løbende efterretningsindhentning og efterfølgende analyse under operationen. I erkendelse heraf og til trods for en traditionel generel modstand mod efterretningstjenester tog FN i 2005-06 skridt til at tilfredsstille dette behov ved at udvikle et koncept for såkaldte Joint Mission Analysis Centres (JMAC'er) og tilføje dette til organisationens generelle koncept for fredsoperationer. JMAC'er er således multidisciplinære analytiske entiteter – i realiteten en efterretningskapacitet – hvis sammensætning reflekterer det krævede brede spektrum af civil rettede ekspertiser inden for flerdimensionelle fredsoperationer.⁶⁶

En sådan flerdimensionel (efterretnings)kapacitet, som i hovedsagen er rettet mod civile domæner, har vestlige militære organisationer ikke haft tradition for at besidde, fordi det grundlæggende er blevet betragtet som en politirelateret opgave, og fordi der ikke har eksisteret et reelt behov herfor.⁶⁷ Hvis vestlige sikkerhedsskabende institutioner, herunder militæret, i fremtiden effektivt skal kunne løse opgaver i byer, vil det derfor kræve, at synet på skellet mellem militære opgaver og politiopgaver revideres, herunder skellet mellem krig og (volde- lig) kriminalitet, både som led i operativ planlægning og taktisk efterretningsanalyse og mere ambitiøst i form af doktriner, træning og endda udstyr. Et led i denne udvikling kunne være at udvikle et samarbejde med lande, som har erfaring med at lade militære styrker løse også denne del af opgavesættet, eksempelvis Brasilien.⁶⁸

3.2.3 Delkonklusion

Fredsoperationer i urbane miljøer er udfordret af de samme betingelser som kampoperationer, herunder i særlig grad det komplekse terræn og den høje befolkningskoncentration. At bevare en skrøbelig fred og kontrollen med byen vil derfor indledningsvist kræve personelmæssigt særdeles robuste operationer, og eftersom operative styrkemål bør fastsættes i forhold til lokalbefolkningen, er en stor del af verdens byer allerede nu urealistiske at kontrollere for en vestlig sikkerhedsstyrke. På kapacitetssiden kræves der, at operationerne kan veksle mellem på den ene side det oprindelige fredelige formål, hvor der er fokus på løsning af primært politimæssige opgaver, og på den anden side evnen til modstå større udfordringer i form af ek-

sempelvis massive urbane befolkningsopstande og voldelige optøjer, som vil true operationen. I værste fald vil sikkerhedsstyrken skulle være i stand til at kunne kæmpe sig selv tilbage på rette spor inden for nøje angivne og situationstilpassede rammer for magtanvendelse.

Endelig står det klart, at fredsoperationer i byer, særligt i det globale syd, vil skulle kunne forstå, analysere og adressere spoilers såsom organiserede kriminelle elementer og udfordringen fra befolkningsgrupper i større slumområder uden for statslig kontrol. Det stiller større krav til forudgående og løbende efterretningsindhentning og -analyse, ligesom det vil være afgørende, at den militære organisation formår at tænke og handle på tværs af de mest basale sondringer, som er definerende for organisations virke og professionelle selvforståelse, nemlig forskellen på kamp og policing. Samlet set er gennemførelsen af fredsoperationer i byer således særdeles ressourcekrævende, og vestlige beslutningstagere vil i fremtiden i stigende grad skulle indstille sig på, at nogle byer vil have et omfang, som gør dem praktisk talt umulige at stabilisere i deres helhed.

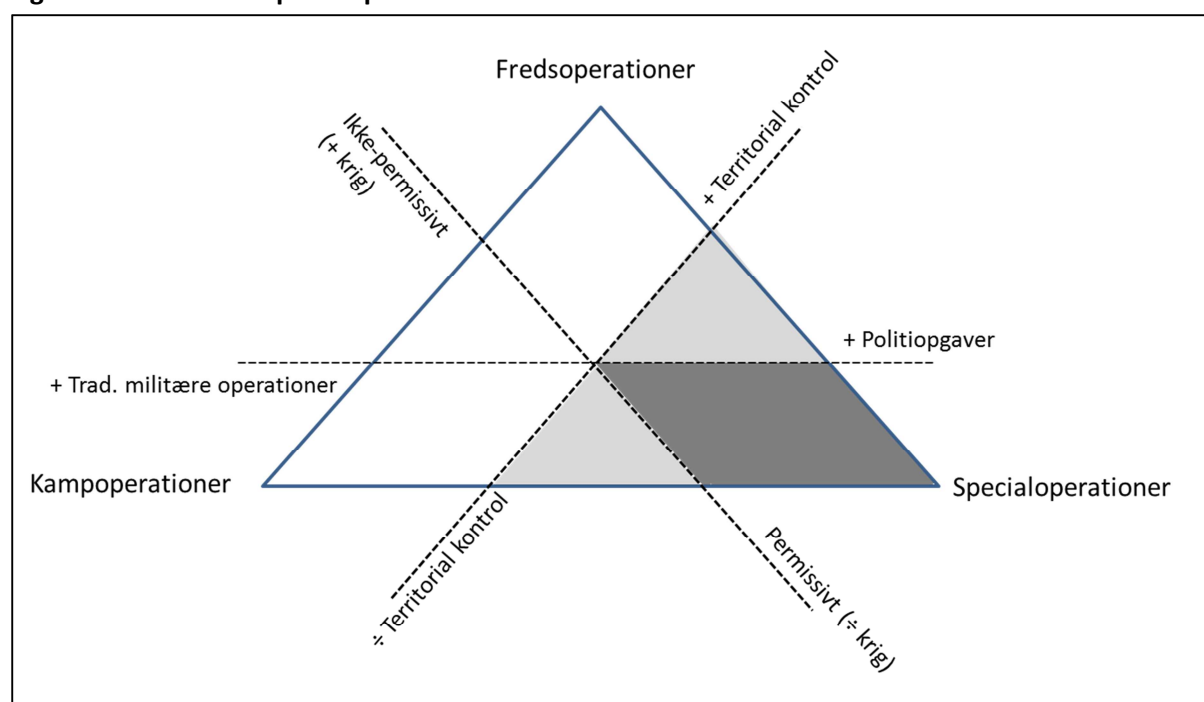
3.3 Specialoperationer

Hvor kampoperationer kan betragtes som klassiske almindelige militære operationer, kan specialoperationer omvendt ses som avantgardemilitære operationer, der, som navnet angiver, er anderledes af natur og udføres som såkaldte nålestiksoperationer eller kirurgiske operationer i en overordnet militær sammenhæng. Specialoperationer skal som nævnt ovenfor ikke forstås alene som noget, der hører formelle specialoperationsstyrker til, ligesom kamp- og fredsoperationer ikke alene modsvares af særskilte militære styrker. Konventionelle militære styrker udfordres af operationsmiljøet til i højere grad at tænke og handle som specialstyrker.

Specialoperationens grundlæggende karakteristika er, som det fremgår af figur 7, at den hverken søger eller kræver territorial kontrol. Operationstypen er i stedet kendetegnet ved at have et mindre omfang i tid og rum (timer eller dage) og at sigte mod at skabe en stor effekt på det strategiske niveau ved – som oftest i hemmelighed – at indsætte en lille, men særligt trænet og udrustet enhed med stor præcision.⁶⁹ Opgaver, som traditionelt set udføres inden for rammerne af en specialoperation, er informationsindhentning (efterretning), rekognoscering (bag fjendens linjer) til brug i forbindelse med planlægning af en fremtidig kampoperation samt decideret infiltrering og eliminering eller tilfangetagelse af kapaciteter og personer med stor militærstrategisk vigtighed for fjenden. Derudover omfatter specialoperationer i dag en bredere vifte af operationer med et specifikt formål, herunder antiterroroperationer, støtte til andre landes regeringer i forbindelse med eksempelvis oprørsbekæmpelse (herunder støtte

til en anden stat, *foreign internal defense*), evakuering af ikke-kombattanter fra krise- og krigszoner samt befrielse af gidsler.⁷⁰ Endelig kan der sondres mellem på den ene side offensive specialoperationer, hvor specialstyrkerne er direkte engageret, og på den anden side indirekte specialoperationer, hvor bidraget består i militær kapacitetsopbygning af lokale styrker.⁷¹ Samarbejdet med lokale sikkerhedsstyrker kan eksempelvis omfatte forbindelse til indkaldelse af flystøtte (*forward air control*), kapacitetsopbygning og indlejrede bidrag til operative enheder (*train and advise*, eller *train, advise and assist*). Det særlige ved specialoperationer er således ikke, at de er designet til at udføre én bestemt opgave, men derimod, at de kan benyttes til at udføre en bred vifte af specialiserede og risikable opgaver, som ligger uden for de traditionelle værnns formåen.⁷² Som oftest vil specialoperationer dog blive planlagt og udført i et tæt samarbejde med de forskellige værn, fordi operationernes praktiske gennemførelse kræver inddragelse af værnsspecifikke kapaciteter i forbindelse med eksempelvis logistik, transport og luftstøtte.⁷³

Figur 7: Området for specialoperationer

3.3.1 Betingelser og udfordringer

Som det fremhæves i de foregående afsnit, er opnåelsen såvel som bevarelsen af territorial kontrol i sig selv en ressourcekrævende opgave, som yderligere vanskeliggøres i et urbaniseret miljø. Ved ikke at have dette sigte har specialoperationen et markant mindre behov for materiel og mandskab, hvilket betyder, at denne operationstype bliver langt mindre omkostningsfuld at gennemføre. Dermed ikke sagt, at der ikke er udfordringer og omkostninger for-

bundet med at gennemføre specialoperationer i urbaniserede miljøer, men med territorial kontrol ude af ligningen er omkostningerne reduceret kraftigt i forhold til øvrige operationstyper og særligt i forhold til kampoperationer.

Den stigende urbanisering med vidstrakte bymiljøer uden for traditionel regeringskontrol og - rækkevidde betyder grundlæggende, at de sikkerhedsopgaver, som intervenserende styrker måtte ønske at påtage sig, i vidt omfang bliver skubbet ned mod højre hjørne af figuren – i langt højere grad end tidligere antaget i traditionelle militære doktriner. Det skyldes den ressourcemæssige udfordring, som udgøres af kombinationen af bymiljøernes absolutte vækst, den urbane operative topografi og endelig styrkemål relateret til lokalbefolkning snarere end modstandere i pagt med politiske ambitioner om stabilisering. Selv vestlige militære indsatser i bymiljøer i det globale syd, der fra begyndelsen er tænkt konventionelt, vil altså sandsynligvis blive skubbet i retning af at skulle operere uden territorial kontrol. Det betyder ikke, at de skal operere på samme måde eller med udgangspunkt i samme doktriner som specialstyrkerne, men snarere, at den konventionelle militære styrke her står over for en væsentlig konceptuel udfordring. Vestlige militære styrker bliver med andre ord udfordret til at gentænke sig selv inden for de rammer og betingelser, som traditionelle specialstyrker er underlagt.

Ud over at være kendetegnet ved ikke at søge territorial kontrol er specialoperationen, i sin rene form, kendetegnet ved udelukkende at løse militære opgaver og ved ikke at foregå i en decideret krigstilstand (selv om det miljø, som specialstyrkerne opererer i, som oftest vil være fjendtligt og politisk følsomt). Dermed er der ikke i samme omfang som ved andre operationstyper et behov for at samtænke militære og civile indsatser, og specialoperationen vil – sammenlignet med den mere omfattende kampoperation – ikke i samme omfang indebære kamphandlinger. De udfordringer, der er knyttet til kamphandlinger, vil således være relativt begrænsede, når der er tale om en specialoperation. Det er dog ikke ualmindeligt, at specialoperationer bliver gennemført som en aktiv del af kamphandlingerne i forbindelse med en større konventionel kampoperation, hvilket var tilfældet i såvel Irak som Afghanistan, hvor specialstyrker blev benyttet til blandt andet at eliminere ledere af politiske oprørsgrupper og til at udpege mål for luftoperationer.⁷⁴ Ligeledes kan det ske, at specialstyrker bliver afsløret i løbet af deres operation og derfor bliver trukket ind i hårde, direkte kamphandlinger, hvilket eksempelvis var tilfældet, da amerikanske specialstyrker eliminerede Osama bin Laden i Pakistan. I sådanne situationer, som er afbildet i figur 7 i form af den nederste lysegrå trekant, vil specialoperationen, fordi den befinder sig i en egentlig krigstilstand, stå over for en række

af de samme udfordringer, som blev beskrevet ovenfor i forbindelse med større kampoperationer. Tilsvarende omfatter traditionelle specialoperationer træning og kapacitetsopbygning, som kan foregå inden for hele trekanten. Eksempelvis kan specialoperationer bidrage til politimæssig stabilisering eller policing-relaterede indsatser i den øverste lysegrå trekant i figur 7. I denne situation vil specialoperationen stå over for nogle af de samme udfordringer, som blev gennemgået ovenfor i forbindelse med fredsoperationer.

Selv om der kan være stor variation i de opgaver, som udføres inden for rammerne af de mange typer af specialoperationer, er der fællestræk, som giver anledning til en række generelle udfordringer, når en specialoperation konfronteres med det urbane system.⁷⁵ Helt afgørende for, at hovedparten af specialoperationerne lykkes, er, at operationen holdes skjult, så fjenden bliver overrumplet på sin egen hjemmebane. En sådan hemmeligholdelse vil alt andet lige være sværere, hvis målet for operationen er placeret midt inde i en by med eksempelvis 500.000 indbyggere frem for i åbent terræn. Både fordi det vil være vanskeligere rent logistisk at få transporteret og indsat styrkerne tæt på målet uden at blive opdaget, og fordi der – selv hvis styrkerne bliver indsat med succes – efterfølgende vil være en markant større risiko for at blive afsløret på grund af den høje befolkningstæthed. Byens flerdimensionelle fysiske terræn vanskeliggør den praktiske deployering af specialstyrken, mens den høje befolkningstæthed vil udgøre en konstant risiko for potentielt at blive afsløret. Hvis specialoperationen formår at forblive uopdaget, vil operationen fortsat være udfordret af at skulle operere i byens komplekse fysiske terræn, som der derfor er behov for på forhånd at have et indgående kendskab til. I modsætning til både kampoperationer og fredsoperationer vil specialoperationen dog ikke i udgangspunktet skulle håndtere hensynet til byens øvrige systemelementer – at opretholde byens infrastruktur og befolkningens levevilkår – fordi operationen har et så snævert formål, afgrænset i tid og rum uden sigte på at påvirke byens systemer.⁷⁶

Omvendt kan netop en påvirkning af eksempelvis infrastruktur (beskyttelse, bidrag til genopbygning eller opbygning eller destruktion) være et væsentligt element i et ikke-territoriant engagement med det lokale politiske netværk som et led i at etablere politisk kontrol. For specialoperationer gælder det dermed ikke i mindre omfang end for de andre operationstyper, at et særdeles velunderbygget efterretningsbillede, også af den politiske situation og forhistorie, er en væsentlig forudsætning for succesfulde indsatser.

Hvis specialoperationen bliver afsløret, vil specialstyrkerne dog hurtigt kunne befinde sig i et kampoperationslignende scenarie og være tvunget til alligevel at skulle håndtere nogle af de

udfordringer, som knytter sig til byens system, herunder begrænsning af civile tab og minimering af skade på kritisk infrastruktur.⁷⁷ Hensyntagen hertil kombineret med et potentielt manglende overblik over det fysiske terræn kan begrænse muligheden for at yde en effektiv støtte til operationen eksempelvis fra luften. Dertil kommer, at selv om specialoperationen vil blive udført med kapacitetsstøtte fra de forskellige værn, vil specialstyrkerne – medmindre operationen er en del af en konventionel kampoperation – ofte befinde sig alene på jorden og dermed være i kraftigt undertal i forbindelse med direkte kamphandlinger. Dermed kan der opstå et behov for at foretage en evakuering, der, ligesom selve deployeringen, vil være vanskeligere og mere risikofyldt at gennemføre i byer end i andre områder på grund af det komplekse fysiske terræn, hvor det ikke alle steder er muligt eksempelvis at lande med et fly eller en helikopter. Hvor galt det kan gå, sås eksempelvis under den fejlslagne specialoperation i Mogadishu i 1993 til støtte for FN's humanitære indsats, hvor to Black Hawk-helikoptere blev skudt ned, amerikanske elitesoldater blev afskåret fra at returnere til deres base, og en storstilet evakuering måtte iværksættes – en operation, som i sidste ende kostede 19 amerikanske soldater livet og sårede 84.⁷⁸

3.3.2 Kapaciteter, ressourcer og færdigheder

Hidtidige erfaringer med specialoperationer i bymiljøer viser, at det, selv om det er en ganske risikabel affære, bestemt er muligt ved hjælp af grundig planlægning og træning samt højteknologisk udrustning at gennemføre sådanne operationer med succes. Israelske specialstyrkers befrielse af 102 ud af 106 gidsler i Entebbe-lufthavnen i Uganda i 1976 i en redningsaktion, der varede under 60 minutter, illustrerer, hvor effektivt specialoperationsinstrumentet kan være.⁷⁹ Også amerikanske specialoperationer gennemført i Bagdad i Irak som et led i oprørsbekæmpelsen viste sig særdeles effektive.⁸⁰ Mislykkede specialoperationer, hvor man ud over Mogadishu i 1993 eksempelvis kan nævne USA's forsøg på at befri 53 gidsler fra den amerikanske ambassade i Teheran i 1983, vidner dog samtidig om, at disse operationer ofte balancerer på en knivsæg, og at der er faldgruber, som det er nødvendigt at være opmærksom på i forbindelse med planlægningen og gennemførelsen af operationerne. Som en væsentlig årsag til, at operationen i Mogadishu i 1993 fejlede, nævnes således amerikansk overmod og manglende bevidsthed om egne begrænsninger.⁸¹

Ud over at man skal undgå at begå denne fejl, er det helt afgørende for planlægningen af en specialoperation i en by, at man er i besiddelse af efterretninger, som muliggør en præcis kortlægning af den geografiske placering af målet for operationen, det fysiske terræn, som skal forceres og infiltreres for at nå målet, samt de kombattanter og den fjendtlige ildkraft,

som vil stå i vejen for at nå målet. Ser man bort fra evakueringsmissioner og andre mindre indsatser, vil en intervention – på trods af at specialoperationen som oftest vil minimere sin interaktion med byens øvrige systemelementer (infrastruktur og befolkning) – stadig bero på en tilstrækkelig finmasket analyse af det politiske landskab under det militære problem.

En af udfordringerne med hensyn til at sikre en præcis kortlægning af målet, det fysiske terræn og de fjendtlige styrker i en by består i, at det vil tage tid at indsamle de fornødne efterretninger, og netop tid er ofte en sparsom ressource i forbindelse med planlægningen af specialoperationer, da behovet for dem ofte opstår akut, eksempelvis i forbindelse med en gidselsituation. Dertil kommer, at situationen omkring operationens mål hurtigt vil kunne ændre sig, hvilket betyder, at efterretninger hurtigt vil blive forældede. Manglen på tid, situationens foranderlighed og byens komplekse operationsmiljø taler for nødvendigheden af at besidde en teknologi, som både forud for og under operationen kan levere live-streamede billeder af det centrale operationsområde ved hjælp af eksempelvis droner eller satellitter.⁸² Hvis de indtrængende specialstyrker er i besiddelse af sådanne billeder, vil det alt andet lige være lettere at orientere sig i det komplekse fysiske terræn, som derved ligefrem vil kunne vendes til at blive en fordel for de infiltrerende specialstyrker. Ud over visuelle kapaciteter er det centralt at være i besiddelse af moderne kommunikationsteknologi, som gør de indsatte specialstyrker i stand til at kommunikere i hemmelighed, opsnappe kommunikation fra fjenden og være i løbende kontakt med den enhed, som koordinerer indsættelsen af støttekapaciteter, og som kan formidle det visuelle overblik over operationsområdet.

EFTERRETNINGER I CENTRUM

Udfordringerne ved at gennemføre militære operationer i urbaniseret terræn stiller større krav til indhentningen af efterretninger. I forbindelse med de tre operationstyper er der følgende behov:

Kampoperationer:

- Et stærkt efterretningsbillede er en forudsætning for at ramme fjenden, at undgå civile tab og skade på infrastruktur samt at vide, hvor og hvordan byens system kan påvirkes til egen fordel. Efterretninger om særligt modstanderen, det fysiske terræn, cyberdomænet og det elektromagnetiske spektrum er påkrævede.

Fredsoperationer:

- Efterretninger om særligt *the human terrain* er nødvendige for at forstå samarbejdspartnere, identificere spoilers, undgå fremmedgørelse og opnå legitimitet i befolkningens øjne.⁸³

Specialoperationer:

- Præcise efterretninger om operationens mål samt det fysiske terræn og de modstandere, som omgiver målet, er afgørende.

Stabiliseringsoperationer vil oftest omfatte alle tre operationstyper og dermed alle tre behov for efterretninger.

Endelig kræver planlægningen af en specialoperation et tæt og effektivt samarbejde med de værn, som udfører støttefunktionsopgaver for specialstyrkerne i forbindelse med transport til, sikring af og evakuering fra operationsområdet. For deciderede specialstyrker såvel som for en konventionel styrke, der er involveret i en specialoperation, må den relative mængde af logistiske, efterretningsmæssige, informationsrelaterede og andre *enablers* dermed her være væsentligt større end under mere traditionelle omstændigheder.

3.3.3 Delkonklusion

Specialoperationer gennemføres oftest som nålestiksoperationer inden for kort tid med små specialtrænede enheder, og der er derfor relativt få omkostninger forbundet hermed sammenlignet med de to andre idealtypiske operationer. Opgaverne, der løses inden for rammerne af en specialoperation, vil variere betydeligt, og det er derfor nødvendigt at være i besiddelse af styrker, som er uddannet til at varetage en bred vifte af opgaver, lige fra informationsindhentning og rekognoscering over eliminering og tilfangetagelse af personer og kapaciteter til befrielse af gidsler og evakuering af ikke-kombattanter. Udfordringerne ved at gennemføre spe-

cialoperationer i byer udspringer først og fremmest af byens komplekse fysiske terræn, der vanskeliggør den praktiske gennemførelse af både indsættelsen af specialstyrkerne, selve operationen og en eventuelt efterfølgende evakuering af specialstyrkerne. Derudover medfører den høje befolkningstæthed en potentielt øget risiko for, at specialoperationen bliver opdaget og afsløret for fjenden.

Udfordringer, der er relateret til at opretholde byen som system, herunder befolkningens levestandard og byens infrastruktur, er i udgangspunktet stort set fraværende på grund af den traditionelle specialoperations afgrænsede natur og sigte. I forbindelse med planlægningen af specialoperationer er det derfor først og fremmest afgørende at kortlægge målets geografiske placering, det omgivende fysiske terræn samt de fjendtlige aktører, hvilket gøres mest effektivt ved hjælp af *live-streaming*-teknologi fra eksempelvis droner eller satellitter, der bør formidles i realtid til specialstyrkerne under operationen. I den forbindelse er det ligeledes nødvendigt at besidde en moderne kommunikationsteknologi, som gør styrkerne i stand til at kommunikere i hemmelighed, opsnappe kommunikation fra modstanderen samt være i løbende kontakt med den enhed, som koordinerer indsættelse af støttekapaciteter. Endelig kræver gennemførelsen af specialoperationen adgang til den fulde palet af sådanne støttekapaciteter (fra både land-, sø- og luftmagten), og en effektiv og koordineret anvendelse heraf i forbindelse med eksempelvis transport under indsættelse og evakuering samt eventuel luftstøtte fordrer et tæt værnssfælles samarbejde.

Endelig er trekantens tredje hjørne også relevant fordi det udfordrer os til at overveje, om man kan have de samme ambitioner som i de to andre hjørner om at opnå langsigtede sikkerhedsmæssige politiske effekter, når man har en væsentligt mindre omfangsrig tilstedeværelse?

4. Konklusion og danske implikationer

Kombinationen af urbanisering og konflikter i det globale syd gør, at byens rum er aktuelt som aldrig før for vestlige militære styrker såvel som for deres politiske ledere. Byen er en prisme for generelle udfordringer for vestlig brug af militær magt i forbindelse med interventioner. Dette afsnit sammenfatter rapportens konceptuelle bidrag og analyse af betingelser for og udfordringer i forbindelse med at gennemføre MOUT samt af de kapaciteter, der kræves i den sammenhæng. Først opsummerer vi analysens generelle observationer, derefter de operationsspecifikke pointer, og til slut giver vi en række bud på betydningen heraf for Danmark.

4.1 Tværgående betingelser, udfordringer og kapaciteter

Tilvæksten i jordens befolkning foregår især i byer i det globale syd, uden for de lokale myndigheders formelle og reelle suveræne kontrol, uden byplanlægning og uden kritisk og basal infrastruktur. Den rolle, som byerne allerede spiller i forbindelse med igangværende konflikter – såsom ISIL's kontrol med Raqqa og Mosul i Syrien og Irak – vil kun blive forstærket fremover. Efterhånden som en større og større del af jordens befolkning vil komme til at bo i byerne, herunder i store og meget store byer, vil byernes særlige operative udfordringer blive mere aktuelle. Sammenholder man erfaringerne fra de seneste 15 års urbant fokuserede krige og kriser i det globale syd med urbaniseringstrenden, vil verdenssamfundet sandsynligvis påtage sig at intervenere militært og herunder pålægge sig selv en målsætning om at skulle stabilisere og afslutte sådanne konflikter. Udviklingen af den vestlige tilgang til brug af militære midler betyder blandt andet, at det er svært at forestille sig militære operationer – ud over rent afskrækkende aktiviteter eller en reel overlevelseskamp – som ikke vil have som politisk mandat, at den militære indsats i sidste ende skal have en stabiliserende effekt og dermed understøtte udviklingen af en bæredygtig og legitim politisk proces. Byen kan dermed ses som en prisme for et sæt af vigtige konceptuelle udfordringer for militære styrker og andre sikkerhedsstyrker.

Disse konceptuelle udfordringer har vi forsøgt at samle i operationstrekanten. Hvert af trekantens hjørner repræsenterer en militær operationstype: kampoperationer, fredsoperationer og specialoperationer. Ligesom Clausewitz' begreb om den rene krig er der her tale om idealtyper, som ikke eksisterer i virkeligheden. I stedet vil den konkrete militære operation (eller den konkrete militære konflikt eller det konkrete militære sikkerhedsbehov) befinde sig et sted inde i trekanten som et *trade-off* mellem de tre hjørner. Ethvert valg af vægtning er derfor på sin vis et fravalg af de andre muligheder. En anden væsentlig pointe, som trekanten

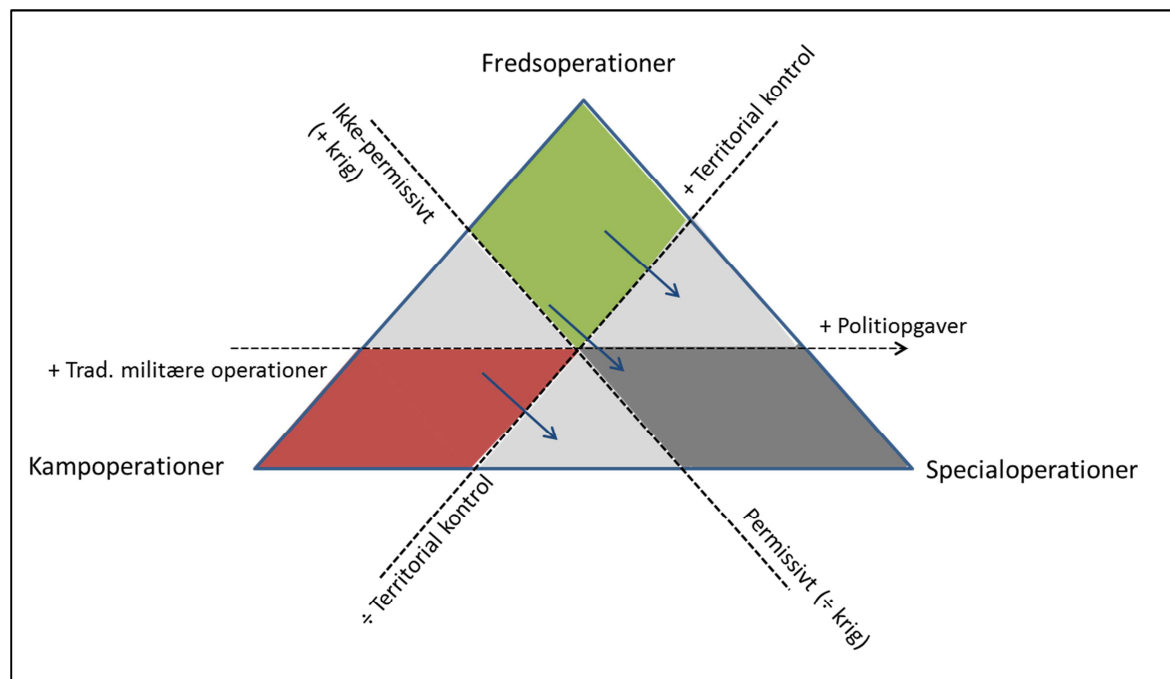
tydeliggør, er, at operationstyperne skal forstås som generiske aktiviteter, som en militær styrke kan være mere eller mindre optimeret til at varetage, og dermed er det ikke sådan, at én bestemt type militær enhed har ejerskab til et specifikt hjørne.

De politiske forhold i forbindelse med brugen af militær magt sammenholdt med et stigende fravær af legitime og effektive regeringsstrukturer i nogle af de byer, der vokser frem i disse årtier, betyder, at stabilisering og policing med henblik på at etablere og understøtte udbredelsen af sådanne regeringsstrukturer vil blive særligt efterspurgt, men også, at muligheden for at vælge mellem de i rapporten beskrevne operationstyper reduceres. Det er sandsynligt, at en blanding af kamp-, special- og fredsoperationer vil blive efterspurgt, ligesom evnen til at skifte modus mellem de forskellige operative hensigter i en dynamisk bevægelse inden for operationstrekanten vil være det.

Hertil kommer, at kombinationen af udfordringerne fra byernes fysiske terræn – og den globale vækst i byerne i almindelighed – samt hensynet til stabilisering og dermed til befolkningen tilsammen skubber de traditionelle vestlige militære operationer ned mod det højre hjørne af operationstrekanten – illustreret i figur 8 – dvs. i retning af de betingelser, som gælder for specialoperationer, fordi operationsmiljøet vil være meget omfangsrigt og komplekst, og fordi det vanlige mål om territorial kontrol derfor ofte ikke vil kunne nås.

Militære operationer i urbaniseret terræn hører til blandt de mest komplicerede og ressourcekrævende typer af militære operationer og er samtidig en operationstype, der medfører meget høj risiko for militære og civile tab. Det urbane miljøes komplekse kobling af såkaldt tredimensionelt terræn, kompliceret infrastruktur og store befolkningsmasser skaber særlige udfordringer. Ikke mindst kan det urbane miljø udgøre en nærmest perfekt kampplads for en forsvarer, som kender det specifikke urbane terræn og forstår at udnytte det. Det traditionelle politiske mål med militære operationer, territorial kontrol, herunder sikring af befolkningen, vil oftere skulle være en langt mere langsigtet ambition, og særligt den – mand for mand meget dyre – vestlige militære institution er dermed udfordret til at gentænke sin tilgang til konventionelle operationer, særligt i bymiljøer, inden for de rammer og betingelser, som traditionelle specialstyrker opererer under med et fravær af territorial kontrol.

Figur 8: Bevægelse mod specialoperationens betingelser

Fremtidens urbane konfliktsценarie kan på den måde strække sig fra egentlig urban krig til delvis og fokuseret urban krig, til urbane sikkerhedsoperationer, til bekæmpelse af organiseret kriminalitet og endelig til kontrol med større befolkningsuroligheder, alt sammen inklusive forskellige former for assistance til lokale partnere af mere eller mindre konventionel karakter, herunder kapacitetsopbygning. Modstanderen vil i denne sammenhæng, afhængigt af operationsmiljø og scenarie, kunne komme fra hele det mulige spektrum og vil på den måde kunne vise sig i form af alt fra egentlige veltrænede militære enheder til paramilitære urbane guerillaer, oprørere, bevæbnede kriminelle netværk, ekstremistiske terrorister til, i den mere bløde ende, større, ophidsede folkemængder. Erfaringerne viser, og manglen på andre umiddelbare værktøjer gør, at det i høj grad vil være det militære instrument, udbygget med de nødvendige civilrettede kompetencer, som i stabiliseringsscenarier og andre situationer vil forsøge at håndtere hele denne vifte af urbane operationsmiljøer og modstandere.

Ser man på, hvad der i fremtiden generelt kræves af militære kapaciteter for at kunne begå sig i forbindelse med militære operationer i urbaniseret terræn, gælder det, at man må besidde en robust og flerdimensionel efterretningskapacitet, som dækker alle efterretningsdomæner, militære såvel som civile, i alle deres dimensioner, og som således kan håndtere både realtidsidentifikation af egentlige kæmpende modstandere i konstant bevægelse i byens flerdimensionelle terræn (under egentlig krig) og kortlægning af kriminelle netværks faste handlemønstre samt give et grundlag for at forudsige den generelle befolknings reaktionsmønstre, her-

under sandsynligheden for civile optøjer og uroligheder. Efterretning betyder her lige så meget analyse – fra subtaktisk til strategisk – som informationsindhentning. I forlængelse heraf, og for også at kunne forstå og – ikke mindst – understøtte overlevelsen af andre delelementer i det urbane miljø som eksempelvis infrastruktur og fysisk terræn og på den måde 'få byen på sin side', vil fremtidens militære operationer i urbaniseret terræn, i højere grad end i dag, kræve, at civilt rettede kapaciteter inddrages i en mere bredspektret analyse af byens funktioner (fx ingeniører, byplanlæggere, politifolk, brandfolk og sundhedspersonale) såvel som dens befolknings indbyrdes relationer (fx samfundsvidenskabelige eksperter med lokalkendskab).

4.2 Operationsspecifikke betingelser, udfordringer og kapaciteter

Kampoperationer i urbaniseret terræn fordrer et stort militært ressourceforbrug og et særdeles gunstigt militært styrkeforhold. Der er tale om en operationstype, som oftest medfører væsentlige tab blandt egne styrker og lokalbefolkningen og væsentlige og langvarige skader på bymiljøets civile infrastruktur. Fordi styrkeforholdene sjældent vil være klart til fordel for gennemførelse af denne type operation med et positivt militært udkomme, kan en central operativ målsætning være at vende byens subsystemer effektivt mod modstanderen. Dette kræver igen en omfattende forudgående analyse af selve byen og alle dens delkomponenter med henblik på ikke bare at kunne begrænse skader på civile og på byens infrastruktur, men også at kunne påvirke byens systemer og processer aktivt gennem målrettede indgreb. Moderne bykampoperationer i en større ramme kræver, i tilknytning til de indledningsvist nævnte efterretningskapaciteter og civilt rettede kapaciteter og et særdeles gunstigt militært styrkeforhold, at man har adgang til den fulde palet af øvrige militære kapaciteter, herunder fuldt militærteknologisk integrerede værnsmæssige og våbenartfælles kapaciteter, som giver personalet på jorden umiddelbar adgang til live-streaming af luftbårne overvågningsbilleder og til umiddelbar støtte fra præcisionsvåben. Denne samlede moderne militære kapacitetspakke vil medvirke til at effektivisere den militære indsats og samtidig i nogen grad kunne begrænse egne tab, civile tab og utilsigtede skader på civil infrastruktur.

Fredsoperationer gennemført i en urban ramme er, på trods af en lavere militær intensitet og en mindre risiko for tab og skade på infrastruktur, udfordret af de samme karakteristika, som udfordrer kampoperationer, herunder i særlig grad af de implikationer, som følger af det tredimensionelle terræn og befolkningskoncentrationen. Dette stiller, også i et fredsoperationsperspektiv, krav om personelmæssigt militært robuste operationer, som ud over at have et styrkeforhold, der tager højde for byfaktoren, medbringer det nødvendige efterretningsappa-

rat og de specifikt krævede civile tillægskapaciteter. Med hensyn til specifikke militære kapaciteter er det et væsentligt hensyn, at styrken i forbindelse med fredsoperationer kan skifte fleksibelt mellem lavere og højere grader af intensitet i miljøet og dermed kan graduere indsatserne efter disse betingelser. Det betyder, at man kan være tvunget til at medbringe flere og kraftigere militære kapaciteter end dem, som i udgangspunktet er påkrævet i forbindelse med operationen. Endvidere vil fredsoperationerne i fremtiden, i stigende grad, være udfordret med hensyn til evnen til kunne forstå, analysere og adressere spoilers såsom organiserede kriminelle elementer og udfordringen fra (kriminaliserede) befolkningsgrupper i større og ikke offentligt kontrollerede slumområder i det globale syd.

Specialoperationer gennemført i urbant terræn, hvad enten der er tale om kortvarige, mere kampspecifikke tilfangetagelses- og antiterroroperationer eller mindre kampspecifikke operationer såsom rekognoscerings- eller evakueringsoperationer, adskiller sig fra kamp- og fredsoperationer, fordi specialoperationer sigter mod størst og længst mulig hemmeligholdelse, og fordi operationstypen ikke fordrer egentlig territorial kontrol med det urbane miljø, hvormed man undgår at blive involveret i flere af de generelle implikationer, som følger af dette bymiljø – herunder ikke mindst de udfordringer, der er relateret til befolkningen. Grundet specialoperationernes generelt beskedne størrelse og generelt kortvarige natur er operationerne i deres klassiske form, set i et større militære perspektiv, de mindst ressourcekrævende, samtidig med at de, hvis de er succesfulde, ofte vil kunne opnå effekter på det strategiske niveau. Udfordringerne for urbane specialoperationer er dog generelt de samme som for de øvrige operationstyper, herunder byens komplekse fysiske terræn og befolkningen, der begge vanskeliggør både indsættelsen, selve operationen og den efterfølgende mulighed for at få specialoperationsstyrken ud af byen. Hvis en traditionel specialoperation går galt og på den måde ender i egentlig kamp i urbaniseret terræn, vil den være underlagt de samme principper og udfordringer, som gælder for kampoperationer, og dermed principielt hurtigt kunne være prisgivet i kraft af sin beskedne størrelse og manglende mulighed for umiddelbar forstærkning.

At gennemføre succesfulde urbane specialoperationer vil, som ved de andre operationstyper, kræve adgang til særdeles robuste efterretningskapaciteter til at kortlægge måls geografiske placering, fjendtlige aktørers bevægelser og til at holde specialoperationsstyrken opdateret under operationen via fx live-streaming-teknologi fra eksempelvis droner eller satellitter. Endelig kræver gennemførelsen af specialoperationer i byer oftest adgang til den fulde palet

af værnsfælles militære kapaciteter, særligt i forberedelsesfasen, samt når styrken skal indsættes og hentes ud igen. Effektiv og koordineret anvendelse af specialoperationsstyrker, herunder transport i forbindelse med indsættelse og evakuering samt eventuel luftstøtte under indsættelsen, fordrer derfor et tæt værnsfælles samarbejde – også i urbaniseret terræn. I det samlede billede af militære operationer i urbaniseret terræn kræver specialoperationen mindst militært ressourceinput og medfører samtidig en (relativt) begrænset risiko for omfattende militære og civile tab.

Uanset årsagerne til at vælge at involvere sig militært i fremtidens urbane konflikter eller til, at man bliver tvunget ind i dem, viser urbaniseringstendensen, at der fremover vil være et særligt behov for at forstå betingelserne for militære operationer i urbaniseret terræn og for at finde frem til nye og agile måder, som den militære styrke kan operere på. En af de væsentligste pointer er operationstrekantens centrale budskab: at fuldspektrum ikke i dette tilfælde betyder at befinde sig i et bestemt hjørne af trekanten, men snarere betyder evnen til både at forstå og at erkende de særlige udfordringer, der er forbundet med hver af de tre idealtypiske operationstyper såvel som evnen til at kunne agere inden for hele trekanten mellem de tre hjørner. Byen er dermed en prisme for grundlæggende udfordringer for den militære doktrin, organisation og teknologi – udfordringer, der findes i andre operationsmiljøer, og som særligt træder frem i de byer, der kloden over vokser hastigt.

4.3 Implikationer for Danmark

Det globale syds skrøbelige og ustabile byer har potentiale til at blive kilder til humanitære katastrofer, radikaliserung og konflikter og kan dermed blive til sikkerheds- og udviklingspolitiske udfordringer, som Vesten, herunder Danmark, må forholde sig til. Allerede i dag er konflikter og militære operationsmiljøer i høj grad urbane. Kombinationen af, at militære operationer i urbaniseret terræn potentielt er de mest omkostningsfulde, som et land kan begive sig ud i, og det faktum, at Danmark i løbet af de seneste 20 års internationale missioner kun i enkelte tilfælde har været engageret i egentlige bykamphandlinger og derfor kun i ringe grad har erfaringer hermed, betyder, at der er et væsentligt behov for, at fremtidige beslutninger om indsættelse af danske militære kapaciteter i sådanne operationer kommer til at bygge på en strategisk debat om forholdet mellem mål og midler, herunder ikke mindst en saglig opgørelse over de potentielt meget høje omkostninger, store risici og øvrige faldgruber, som er forbundet hermed.

De store krav til styrkestørrelse, militærteknologi og efterretningsindhentning betyder, at det danske forsvar ikke alene vil kunne varetage større kamp- og fredsoperationer i byer. I stedet vil Danmark kunne bidrage som en del af en bredere international indsats – ligesom det nuværende engagement mod ISIL i Syrien og Irak, hvor kampene også er centreret om de strategisk vigtige byer. Hvis Danmark fremover ønsker at bidrage aktivt til den urbane dimension i forbindelse med sådanne indsatser, kan man med fordel arbejde for at fremme et militært samarbejde om operationer i urbaniseret terræn – på operationelt og taktisk niveau – med lande, som Danmark i forvejen har gode erfaringer med at operere sammen med (eksempelvis USA, Storbritannien og Frankrig). Et sådant samarbejde kunne eksempelvis omfatte træning og uddannelse, doktrinudvikling og efterretningsindhentning. Byoperationernes teknologitunge karakter og store krav til støttestruktur betyder, at de udfordringer, der er forbundet med at deltage integreret inden for rammen af en større international koalitionsstyrke, vil være særligt store, og forudgående øvelsesaktiviteter spiller derfor en vigtig rolle.

Med hensyn til doktrinudvikling er der behov for at opdatere og videreudvikle den danske version heraf, som aktuelt kun adresserer det lavere taktiske niveau og ikke er af værnssfælles karakter. I det fremtidige arbejde hermed kunne man med fordel lade sig inspirere af og tilpasse sig militære partners eksisterende doktriner og samtidig tage aktivt del i den proces, som i øjeblikket pågår i NATO-regi med henblik på at udvikle en NATO-doktrin på området. Elementer, som med fordel kan inkorporeres, er systemtilgangens analytiske syn på byens forskellige dimensioner, herunder en adressering af de særlige udfordringer, som knytter sig til planlægning og gennemførelse af fredsoperationer: hvordan civile instrumenter og myndigheder skal spille sammen med militære i alle operative faser, og hvordan der i praksis navigeres i gråzonen mellem formelle og uformelle lokale strukturer og autoriteter. Også behovet for at gentænke tilgangen til konventionelle operationer inden for de rammer og betingelser, som traditionelle specialstyrker opererer under, kunne adresseres i denne forbindelse. Det gælder særligt de udfordringer, der i bred forstand rammer den konventionelle styrke, der skal forholde sig til den grundlæggende præmis for specialoperationerne, nemlig fraværet af territorial kontrol.

Der er en fundamental spænding mellem det normative grundlag for vestlige interventioner, som søger at skabe grundlaget for legitim territorial kontrol (både pil nr. 1 og pil nr. 2 i figur 4), og urbaniseringstendensen, som trækker ned mod figurens højre hjørne, væk fra den territoriale kontrol. Da anvendelsen af specialstyrker i urbane miljøer samtidig er forbundet med

relativt lave omkostninger sammenlignet med andre typer af bidrag, kunne en mulig fremtidig dansk prioritering være at bidrage specifikt med denne kapacitet i forbindelse med internationale militære operationer i urbaniseret terræn og eventuelt etablere et mere formaliseret samarbejde med andre landes specialstyrker for at sikre den bedst mulige forberedelse og uddannelse. En fordel ved at fokusere på specialstyrkekapaciteten er desuden, at disse også vil være oplagte at benytte i forbindelse med evakuering af egne civile medborgere fra kriseområder, hvilket er et nationalt ansvar og i fremtiden med stor sandsynlighed også vil være påkrævet i storbyer.

Samlet set tilbyder analysen følgende generelle observationer vedrørende militære operationer i bymiljøer:

- En stigende del af verdens voksende befolkning bor i byerne. I 2050 vil to tredjedele af verdens befolkning bo i byer, især i det globale syd. Når mennesker flytter ind til byen, gør konflikter det også.
- Bymiljøer er notorisk besværlige for militære styrker at operere i. Byens terræn forhindrer situationsforståelse og giver mulighed for bagholdsangreb, befolkningstætheden skaber forøget risiko for utilsigtede tab og skader, og kritisk infrastruktur er særligt sårbar.
- Den traditionelle militære tilgang til byen var derfor tidligere: Undgå den, eller jævn den med jorden. Men hvis vestlige militære styrker skal fastholde eller styrke deres evne til at foretage militære interventioner, som er operativt og politisk effektive og samtidig legitime, er det nødvendigt at forholde sig til urbaniseringen og forberede sig på MOUT.
- Operationstrekanten tilbyder et forsimplet, men systematisk syn på de udfordringer, som MOUT i et vestligt perspektiv vil komme til at stå over for. Vestlige militære interventioner vil givetvis bestå af en dynamisk blanding af specialoperationer, kampoperationer og fredsoperationer.
- MOUTs særkender udfordrer de tre operationstyper på forskellige måder og er samtidig en prisme for de udfordringer, som vestlige militære styrker står over for i det hele taget. Den vestlige strategiske forventning om politisk effektivitet skaber et ønske om, at vestlige styrker oftest vil skulle bidrage til stabilisering – og leder dermed operative dynamikker fra kampoperationer til fredsoperationer.

- I forbindelse med fredsoperationer (og stabiliseringsoperationer) måles den krævede militære styrkes størrelse ikke op mod modstanderen, men op mod lokalbefolkningen. De voksende byer i det globale syd vil dermed ofte gøre det besværligt, hvis ikke direkte umuligt, at opnå den krævede styrkestørrelse. Operationstrekanten viser dermed også, at den vestlige tilgang til militære operationer ud fra en 'markedsmæssig' logik presses ned mod trekantens hjørne med specialoperationer, som fordrer en væsentligt mindre omfangsrig tilstedeværelse, og som ikke sigter mod at besidde terræn.

Mere specifikt militært anbefales med udgangspunkt i analysen følgende:

- Vestlige militære styrker bør ikke se MOUT som et særtilfælde, men snarere som en operativ hovedopgave, i forbindelse med fremtidige doktriner og planer.
- I stedet for at afvente udviklingen i regi af NATO bør Danmark indgå i et proaktivt samarbejde om fælles doktrinudvikling på området med andre lande, herunder Storbritannien, Frankrig og de nordiske lande – men også eksempelvis sydlige lande med særlig indsigt såsom Brasilien.
- Fremtidig doktrinudvikling og planlægning, herunder materielanskaffelser, bør fokusere på teknologiudvikling (og internationalt samarbejde herom) i relation til at skabe situationsforståelse både taktisk og strategisk-politisk i forhold til modstanderen såvel som i forhold til befolkningen.

MOUT kræver fortsat og mere intensiv integration af våbenarter og et højt taktisk niveau. Behovet for efterretning, i form af både indhentninger og i særdeleshed analyse, stiger proportionalt med bygnings- og befolkningstætheden. En moderne MOUT-styrke vil således være skarp, integreret eller våbenartfælles og tung, også med hensyn til analytisk støttestruktur.

Byen er på den måde en prisme for de udfordringer, som den vestlige tilgang til krig og militære operationer står over for – en prisme, som fremhæver nogle og skærper de fleste af de udfordringer, der findes i mødet mellem vanskelige bylandskaber og høje politiske forventninger.

5. Noter

¹ Under rapportens udarbejdelse har forfatterne anvendt en række videnskabelige metoder og tilgange, herunder informationsindsamling gennem forskellige former for interviews, afholdelse af workshop og deltagelse i seminarer såvel som afdækning af relevant akademisk litteratur. I den forbindelse er der gennemført en international workshop og et seminar i København samt interviews med udvalgte analytikere i Washington, D.C., herunder ved U.S. Army Strategic Studies Group, RAND Corporation og National Defense University. Herudover har rapporten gennemgået Center for Militære Studiers normale kvalitetssikringsproces inklusive intern såvel som ekstern fagfællebedømmelse.

² United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division, *World Urbanization Prospects, the 2014 revision, Highlights* (New York: United Nations, 2014). Data tilgængelige på: <http://esa.un.org/unpd/wup/>.

³ DESA, *World Urbanization Prospects, 2014 revision, Highlights* (New York: FN, 2014), data tilgængelige på: <http://esa.un.org/unpd/wup/CD-ROM/>.

⁴ Københavns Kommune, *Nøgletalsrapport 2015* (20. oktober 2016): https://www.kk.dk/sites/default/files/...files/Nogletalsrapport_2015.pdf.

⁵ DESA, *World Urbanization Prospects, 2014 revision, Highlights*.

⁶ Rupert Smith, *The Utility of Force* (London: Vintage, 2008).

⁷ Jonathan Gilmore, *The Cosmopolitan Military: Armed Forces and Human Security in the 21st Century* (Palgrave-Macmillan UK: 2015). Der menes i øvrigt her det normative politiske grundlag for det, som den internationale ret betegner som hhv. *jus ad bellum* og *jus in bellum*.

⁸ Benjamin M. Jensen, *The Megacity Challenge* (Præsentation, 2015).

⁹ James T. Quinlivan, "Force Requirements in Stability Operations", *Parameters: U.S. Army War College Quarterly* no. 25 (1995): 59-69.

¹⁰ Systemtilgangen blev for alvor introduceret i amerikansk militær tænkning i forbindelse med de store stabiliseringsoperationer i Irak og Afghanistan, hvor det blev tydeligt, at en mere holistisk forståelse af det konkrete operationsmiljø var afgørende for at opnå det, man fra Vestens side gerne ville.

¹¹ Benjamin M. Jensen, "Future Urban Operations Concepts", *United States Marine Corps University* (slides presented as Advanced Studies Program Overview 2014/15): 11.

¹² Peter Engelke, *Foreign Policy for an Urban World: Global Governance and the Rise of Cities* (Washington: Atlantic Council, 2015): 2.

¹³ Neil Brenner og Christian Schmid, "Towards a new epistemology of the urban?", *City* 19:2-3 (2015): 151-182.

¹⁴ Se eksempelvis Brenner og Schmid, "Towards a new epistemology of the urban?": 165; Warren Magnusson, *Politics of Urbanism: Seeing like a City* (New York; Oxon: Routledge, 2011): 7-9; Rita Abrahamsen og Michael C. Williams, "Security Beyond the State: Global Security Assemblages in International Politics", *International Politics*.

ical Sociology 3 (2009): 1-17; Jacob Rasmussen, "Inside the System, Outside the Law: Operating the Matatu Sector in Nairobi", *Urban Forum* 23 (2012): 415-432. Udviskningen af skellet mellem land og by kommer eksempelvis til udtryk i store periurbane områder beliggende mellem det rurale og det urbane. Eksistensen heraf giver desuden anledning til at sætte spørgsmålstegn ved, hvor retvisende de indikatorer, FN benytter til at opgøre urbanisering, i virkeligheden er. Se eksempelvis Brenner og Schmid (2015): 156.

¹⁵ U.S. Joint Forces Command, "Joint Publication 3-05", 16. juli 2014 (20. oktober 2016): http://www.dtic.mil/doctrine/new_pubs/jp3_05.pdf.

¹⁶ U.S. Joint Forces Command, "Joint Publication 3-05".

¹⁷ Se eksempelvis Mark Lomedico og Elizabeth M. Bartels, "City as a System Analytical Framework: A Structured Analytical Approach to Understanding and Acting in Urban Environments". *Small Wars Journal* (4. august 2015); Chief of Staff of the Army Strategic Studies Group, "Megacities and the Future of the United States Army, Preparing for a complex and uncertain future" (Arlington: Office of the Chief of Staff of the Army, Strategic Studies Group, 2014); David J. Kilcullen, "The City as a System: Future Conflict and Urban Resilience", *The Fletcher Forum of World Affairs*, 36(2) (2012): 19-39; David J. Kilcullen, *Out of the Mountains – The Coming Age of the Urban Guerrilla* (London: Hurst & Company, 2013).

¹⁸ Chief of Staff of the Army Strategic Studies Group, "Megacities and the Future of the United States Army, Preparing for a complex and uncertain future": 9.

¹⁹ Human Terrain System, *The Human Terrain Team Handbook* (Leavenworth: US Army, 2008), (20. oktober 2016) <http://www.vho.org/aaargh/fran/livres9/humterrainhandbo.pdf>.

²⁰ Kelly M. Greenhill og Major Solomon, "The perils of profiling: Civil War Spoilers and the Collapse of Intrastate Peace Accords", *International Security*, Winter 2006/07, Vol. 31, No. 3 2006: 7-40; Andrew G. Reiter, "Does Spoiling Work? Assessing the Impact of Spoilers on Civil War Peace Agreements", *Civil Wars*, 17:1 (2015): 89-111.

²¹ For en nærmere diskussion af begrebet kritisk infrastruktur, se Stephen E. Collier og Andrew Lakoff, "The vulnerability of vital systems: how 'critical infrastructure' became a security problem" i Myriam Dunn Cavelty og Kristian Sjøby Kristensen (red.), *Securing 'the Homeland': critical infrastructure, risk and (in)security* (Routledge: 2008): 17-39.

²² Det berømte såkaldte *spaghetti slide*, som illustrerede aktørnetværket i Afghanistan, er et eksempel på, hvordan systemtilgangen skaber komplekse fremstillinger, som ikke nødvendigvis er nyttige og retningsgivende. Commander of International Security Assistance Force Stanley A. McChrystals reaktion var sigende: 'When we understand that slide, we'll have won the war', Elisabeth Bumiller, "We have Met the Enemy and He is PowerPoint", *the New York Times*, 26. april 2016 (20. oktober 2016): <http://www.nytimes.com/2010/04/27/world/27powerpoint.html? r=0>.

²³ For en kritik af systembegrebets anvendelse inden for det social- og humanvidenskabelige domæne, se Robert Lilienfeld, *The Rise of Systems Theory: An ideological Analysis* (New York: John Wiley & Sons, 1978).

²⁴ Et perspektiv, der forklarer mulig forandring gennem hverdagspraksisser i såkaldte *social non-movements*, findes i Asef Bayat, *Life as Politics, How Ordinary People Change in the Middle East* (Amsterdam University Press: 2010).

²⁵ Charles C. Krulak, "The Strategic Corporal: Leadership in the Three Block War", *Marines Magazine* 2, 8 (1999).

²⁶ Se afsnit 2.3.4 for en nærmere beskrivelse heraf.

²⁷ Charles Tilly, *Coercion, Capital and European States, AD 990-1990* (Basil Blackwell Inc: 1990).

²⁸ Se eksempelvis Louis A. DiMarco, *Concrete Hell: Urban Warfare from Stalingrad to Iraq* (Osprey Publishing: 2012): 15-26.

²⁹ Tilly, *Coercion, Capital and European States*; Michael Mann, *The Sources of Social Power – Volume 1. New edition* (Cambridge University Press: 2012); Otto Hintze, "Military Organization and the Organization of the State" i Gilbert Felix (red.), *The Historical Essays of Otto Hintze* (New York: Oxford University Press: 1975): 178-215; Max Weber, "Politics as a vocation" i H.H. Gerth og C. Wright Mills (red.), *From Max Weber* (New York: Free Press: 1946): 77-128.

³⁰ Michael Mann, "The autonomous power of the state: its origins, mechanisms and results", *European Journal of Sociology* 25 (1984): 185-213; Michael Mann, *The Sources of Social Power – Volume 2*.

³¹ Max Boot, *The Savage Wars of Peace* (New York: Basic Books: 2002).

³² James Cockayne, "The Futility of Force? Strategic Lessons for Dealing with Unconventional Armed Groups from the UN's War on Haiti's Gangs", *The Journal of Strategic Studies*, Vol. 37, No. 5 (2014): 736-769; Charles J. Dunlap, Jr., "The Police-ization of the military", *Journal of Political and Military Sociology*, Vol. 27, Winter (1999): 217-232; Kristian Hoelscher og Per M. Norheim-Martinsen, "Urban violence and the militarisation of security: Brazilian 'peacekeeping' in Rio de Janeiro and Port-au-Prince", *Small Wars & Insurgencies*, Vol. 25, Nos (2014): 5-6, 957-975; Christoph Harig, "Synergy effects between MINUSTAH and public security in Brazil", *BRASILIANA– Journal for Brazilian Studies*. Vol. 3, no. 2, marts (2015).

³³ NATO's definition af de opgavetyper, der falder inden for såkaldt Stability Policing, inkluderer, men er ikke begrænset til: 'Community based policing (Patrolling), Restoration of public security and public order, Crowd and riot control, Traffic circulation, Searches and seizures, Criminal investigations, High risk arrests, Protection of people (vulnerable groups) and property, Support to judicial and correction institutions, Conduct of forensic activities, Support to weapon intelligence teams (WIT), Counter terrorism, Counter-organized crime, Crime scene management, Counter drug, Counter human trafficking, War crimes investigations and assistance to international courts'. NATO STANDARD, AJP-3.22, ALLIED JOINT DOCTRINE FOR STABILITY POLICING, Edition A, Version 1, JULY 2016.

³⁴ For uddybning heraf, se afsnit 3.1.

³⁵ For uddybning heraf, se afsnit 3.2.

³⁶ For uddybning heraf, se afsnit 3.3.

³⁷ Carl von Clausewitz, *Om krig* (Aarhus: Aarhus Universitetsforlag: 2010).

³⁸ For uddybning heraf, se afsnit 3.1-3.3.

³⁹ Udenrigsministeriet, Forsvarsministeriet og Justitsministeriet, *Danmarks samtænkte stabiliseringsindsatser i verdens brændpunkter* (København: Udenrigsministeriet: 2013).

⁴⁰ Se eksempelvis Anthony H. Cordesman, "The 'End State' Fallacy: Setting the Wrong Goals for War Fighting", *CSIS Comments*, 26. september 2016 (20. oktober 2016), tilgængelig på: <https://www.csis.org/analysis/end-state-fallacy-setting-wrong-goals-war-fighting>.

⁴¹ Henrik Ø. Breitenbauch, *Uendelig krig? Danmark, samtænkning og stabilisering af globale konflikter* (København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag: 2015).

⁴² Jf. diskussionen af introduktionen af samtidighed i Breitenbauch, *Uendelig krig? Danmark, samtænkning og stabilisering af globale konflikter*: 133-135.

⁴³ Kristian Hoelschera and Per M. Norheim-Martinsen "Urban violence and the militarisation of security: Brazilian 'peacekeeping' in Rio de Janeiro and Port-au-Prince"; Christoph Harig, "Synergy effects between MINUSTAH and public security in Brazil".

⁴⁴ Warren Magnusson, *Politics of Urbanism: Seeing like a City*: 7-9.

⁴⁵ Jacob Rasmussen, "Inside the System, Outside the Law: Operating the Matatu Sector in Nairobi": 415-432.

⁴⁶ Rita Abrahamsen og Michael C. Williams, "Security Beyond the State: Global Security Assemblages in International Politics": 1-17.

⁴⁷ Se fx Neta C. Crawford, *Accountability for killing: Moral Responsibility for Collateral Damage in America's Post-9/11 Wars* (Oxford Scholarship: 2013) eller Frederik Rosén, *Krig og civile tab* (høring i Folketingets forsvarsudvalg, 18. marts 2016): https://www.diis.dk/files/media/documents/activities/diis_hoering_forsvarsudvalget_marts_2016_civcas.pdf.

⁴⁸ David E. Johnson, *Hard Fighting: Israel in Lebanon and Gaza* (Santa Monica: RAND Cooperation: 2011): 171.

⁴⁹ David E. Johnson, *Competent, Concealed, Congested: The Challenges of Future Warfare* (Santa Monica: RAND Cooperation: 2015a): 16.

⁵⁰ Johnson, *Competent, Concealed, Congested: The Challenges of Future Warfare* (2015a): 16.

⁵¹ Alexandre Vautravers "Military Operations in Urban Areas", *International Review of The Red Cross*, Volume 92, Number 878, (June 2010): 441.

⁵² David E. Johnson, *The 2008 Battle of Sadr City: Reimagining Urban Combat* (brief) (2015b), baseret på studiet: David E. Johnson, M. Wade Markel og Brian Shannon, *The 2008 Battle of Sadr City: Reimagining Urban Combat* (Santa Monica: RAND Cooperation: 2013).

⁵³ David E. Johnson, *The 2008 Battle of Sadr City: Reimagining Urban Combat* (brief); M. Wade Markel og Brian Shannon, *The 2008 Battle of Sadr City: Reimagining Urban Combat*.

⁵⁴ David E. Johnson, *The 2008 Battle of Sadr City: Reimagining Urban Combat* (brief); M. Wade Markel og Brian Shannon, *The 2008 Battle of Sadr City: Reimagining Urban Combat*.

⁵⁵ David E. Johnson, *The 2008 Battle of Sadr City: Reimagining Urban Combat* (brief); M. Wade Markel og Brian Shannon, *The 2008 Battle of Sadr City: Reimagining Urban Combat*: 107.

⁵⁶ David E. Johnson, *The 2008 Battle of Sadr City: Reimagining Urban Combat* (brief): 133-134; M. Wade Markel og Brian Shannon, *The 2008 Battle of Sadr City: Reimagining Urban Combat*: 108-109.

⁵⁷ David E. Johnson, *The 2008 Battle of Sadr City: Reimagining Urban Combat* (brief): 133-134; M. Wade Markel og Brian Shannon, *The 2008 Battle of Sadr City: Reimagining Urban Combat*: 108.

⁵⁸ Antulio J. Echevarria, *Reconsidering the American Way of War: US Military Practice from the Revolution to Afghanistan* (Georgetown University Press: 2014).

⁵⁹ Kofi Annan "Two Concepts of Sovereignty", *The Economist* 352, (september 1999): 1-2; Lakhdar Brahimi et al., *Report of the Panel on United Nations Peace Operations* ('Brahimi Report') (New York: FN: 2000) (20. oktober 2016), tilgængelig på: http://www.un.org/en/events/pastevents/brahimi_report.shtml. Ban Ki-moon, *One Humanity: Shared Responsibility – Report of the Secretary-General for the World Humanitarian Summit* (20. oktober 2016) (New York: FN: 2016), tilgængelig på: <https://goo.gl/o4yxa8>; Bellamy Alex og Charles T. Hunt, "Twenty-first century UN peace operations: protection, force and the changing security environment", *International Affairs*, 6 (2015): 1277-1298.

⁶⁰ OHCHR, *Human rights and the protection of civilians in peacekeeping: approaches, methodologies and tools*, (Geneve: FN: 2015).

⁶¹ Jonathan Gilmore, *The Cosmopolitan Military: Armed Forces and Human Security in the 21st Century*, (Palgrave-Macmillan UK: 2015). Se i øvrigt: UN webpage, Protection of Civilians (20. oktober 2016): tilgængelig på <http://www.un.org/en/peacekeeping/issues/civilian.shtml>.

⁶² Paul F. Diehl, "With the best of intentions. Lessons from UNOSOM I and II", *Studies in Conflict and Terrorism*, vol. 2 (1996): 153-157; International Crisis Group, "Collapse in Kosovo", Europe Report No. 155 (april 2004): 44-52.

⁶³ Stian Kjeksrud, "The Future of UN Peacekeeping Operations", i Tore Nyhamar og Per M. Norheim-Martinsen (red.), *International Military Operations in the 21st Century* (London: Routledge: 2015).

⁶⁴ Se fx Alexandre Vautravers, "Military Operations in Urban Areas": 441

⁶⁵ Se fx James T. Quinlivan, "Force Requirements in Stability Operations": 59-69, og Department of the US Army, "Field Manual 3-24, Counterinsurgency", (december 2006).

⁶⁶ JMAC'er har blandt andet ekspertise inden for militære, politiske, udviklingsrelaterede, humanitære, socio-økonomiske og øvrige samfundsmæssige aspekter med implikationer i relation til sikkerhedssituationen i et givet missionsområde. JMAC'er er organisatorisk placeret på missionshovedkvarterniveau og har til opgave at

producere rettidig, balanceret og verificeret beslutningsinformation til støtte for ledelsen af missionen og for missionens igangværende operationer. Philip Shetler-Jones, "Intelligence in Integrated UN Peacekeeping Missions: The Joint Mission Analysis Centre", *International Peacekeeping*, 15:4 (2008): 517-527.

⁶⁷ Per M. Norheim-Martinsen, "The New Urban Operations", i Tore Nyhamar og Per M. Norheim-Martinsen (red.), *International Military Operations in the 21st Century*.

⁶⁸ Per M. Norheim-Martinsen, "The New Urban Operations", i Tore Nyhamar og Per M. Norheim-Martinsen, *International Military Operations in the 21st Century*: 144-148.

⁶⁹ Iver Johansen, "Special operation forces – a weapon of choice for future operations?", i Tore Nyhamar og Per M. Norheim-Martinsen, *Military Operations in the 21st Century* : 99.

⁷⁰ For en nærmere beskrivelse heraf, se eksempelvis: US Joint Forces Command, "Joint Publication 3-22", 20. juli 2010 (20. oktober 2016): http://www.dtic.mil/doctrine/new_pubs/jp3_22.pdf.

⁷¹ Iver Johansen, "Special operation forces – a weapon of choice for future operations?": 99. Den indirekte variant behandles ikke i dette afsnit.

⁷² Iver Johansen, "Special operation forces – a weapon of choice for future operations?": 98.

⁷³ For en mere detaljeret gennemgang af specialoperationer henvises til US Joint Forces Command, "Joint Publication 3-05".

⁷⁴ US Joint Forces Command, "Joint Publication 3-05": I-6 og I-10; David E. Johnson, M. Wade Markel og Brian Shannon, *The 2008 Battle of Sadr City: Reimagining Urban Combat*.

⁷⁵ For en opstilling heraf, se US Joint Forces Command, "Joint Publication 3-05": 10-11.

⁷⁶ Det kan dog tænkes, at specialoperationen, som en del af en større kampoperation, har til formål at sikre kritisk infrastruktur eller påvirke byens system, og planlægningen heraf vil således kræve en systematisk kortlægning.

⁷⁷ Se afsnit 3.1.

⁷⁸ Iver Johansen, "Special operation forces – a weapon of choice for future operations": 102-103.

⁷⁹ Terrance Smith, "Hostages Freed as Israelis Raid Uganda Airport", *The New York Times*, 4. juli 1976 (20. oktober 2016).

⁸⁰ David E. Johnson, M. Wade Markel og Brian Shannon, *The 2008 Battle of Sadr City: Reimagining Urban Combat*.

⁸¹ Iver Johansen, "Special operation forces – a weapon of choice for future operations?": 103.

⁸² David E. Johnson, *The 2008 Battle of Sadr City: Reimagining Urban Combat* (brief); Benjamin M. Jensen, *The Megacity Challenge* (præsentation, 2015).

⁸³ Se Human Terrain System, *The Human Terrain Team Handbook*, 2008

6. Litteraturliste

Abrahamsen, Rita og Michael C. Williams. "Security Beyond the State: Global Security Assemblages in International Politics". *International Political Sociology* 3 (2009), 1-17.

Annan, Kofi. "Two Concepts of Sovereignty". *The Economist* 352 (1999): 1-2.

Ban, Ki-moon. *One Humanity: Shared Responsibility – Report of the Secretary-General for the World Humanitarian Summit*. New York: United Nation, 2016.

Bayat, Asef. *Life as Politics, How Ordinary People Change in the Middle East*. Amsterdam University Press, 2010.

Bellamy, Alex og Charles T. Hunt. "Twenty-first century UN peace operations: protection, force and the changing security environment". *International Affairs* 6 (2015): 1277-1298.

Boot, Max. *The Savage Wars of Peace*. New York: Basic Books, 2002.

Brahimi, Lakhdar et al. *Report of the Panel on United Nations Peace Operations* ('Brahimi Report'). New York: United Nations, 2000.

Breitenbauch, Henrik Ø. *Uendelig krig? Danmark, samtænkning og stabilisering af globale konflikter*. København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 2015.

Brenner, Neil og Christian Schmid. "Towards a new epistemology of the urban?" *City* 19:2-3 (2015): 151-182.

Bumiller, Elisabeth. "We have met the Enemy and He is PowerPoint. *New York Times*, 26. april 2016 (20. oktober 2016): http://www.nytimes.com/2010/04/27/world/27powerpoint.html?_r=0.

Chief of Staff of the Army Strategic Studies Group. *Megacities and the Future of the United States Army – Preparing for a complex and uncertain future*. U.S. Army, 2014.

Clausewitz, Carl von. *Om krig*. Aarhus, Aarhus Universitetsforlag: 2010.

Cockayne, James. "The Futility of Force? Strategic Lessons for Dealing with Unconventional Armed Groups from the UN's War on Haiti's Gangs". *The Journal of Strategic Studies* 37:5 (2014): 736-769.

Collier, Stephen E. og Andrew Lakoff. "The vulnerability of vital systems: how 'critical infrastructure' became a security problem." I: *Securing 'the Homeland': critical infrastructure, risk and (in)security*, red. Myriam Dunn Cavelty og Kristian Søby Kristensen, 17-39. London: Routledge: 2008.

- Cordesman, Anthony H. "The 'End State' Fallacy: Setting the Wrong Goals for War Fighting", *CSIS Comments*, 26. september 2016 (20. oktober 2016): <https://www.csis.org/analysis/end-state-fallacy-setting-wrong-goals-war-fighting>.
- Department of the US Army, *Field Manual 3-24, Counterinsurgency*, Washington, D.C., 2006. Tilgjengelig på: <http://usacac.army.mil/cac2/Repository/Materials/COIN-FM3-24.pdf>.
- DESA. *World Urbanization Prospects, 2014 revision, Highlights*. New York: United Nations, 2014.
- Diehl, Paul F. "With the best of intentions. Lessons from UNOSOM I and II". *Studies in Conflict and Terrorism* 19:2 (1996): 153-157.
- DiMarco, Louis M. *Concrete Hell: Urban Warfare from Stalingrad to Iraq*. Osprey Publishing, 2012.
- Dunlap, Jr., Charles J. "The Police-ization of the Military". *Journal of Political and Military Sociology* 27 (1999): 217-232.
- Echevarria, Antulio J. *Reconsidering the American Way of War: US Military Practice from the Revolution to Afghanistan*. Washington: Georgetown University Press, 2014.
- Engelke, Peter. *Foreign Policy for an Urban World: Global Governance and the Rise of Cities*. Washington: Atlantic Council Issue Brief, 2015.
- Gilmore, Jonathan. *The Cosmopolitan Military: Armed Forces and Human Security in the 21st Century*. London: Palgrave-Macmillan, 2015.
- Greenhill, Kelly M. og Solomon Major. "The perils of profiling: Civil War Spoilers and the Collapse of Intrastate Peace Accords". *International Security* 31:3 (2006): 7-40.
- Harig, Christoph. "Synergy effects between MINUSTAH and public security in Brazil¹". *BRASILIANA – Journal for Brazilian Studies* 3:2 (2015).
- Hintze, Otto. "Military Organization and the Organization of the State". I Felix Gilbert (red.). *The Historical Essays of Otto Hinze*: 178-215. New York: Oxford University Press, 1975.
- Hoelschera, Kristian og Per M. Norheim-Martinsen. "Urban violence and the militarisation of security: Brazilian 'peacekeeping' in Rio de Janeiro and Port-au-Prince". *Small Wars & Insurgencies* 25:5-6 (2014): 957-975.
- Human Terrain System. *The Human Terrain Team Handbook*. Leavenworth: U.S. Army, 2008.
- International Crisis Group. "Collapse in Kosovo". *Europe Report* 155 (2004): 44-52.
- Jensen, Benjamin M. (2015). *Future Urban Operations Concepts*. Præsentation ved Marine Corps University, Advanced Studies Program Overview 2014/2015, 2015.

Jensen, Benjamin M. *The Megacity Challenge*. Præsentation, 2015.

Johansen, Iver. "Special operation forces – a weapon of choice for future operations?". I Tore Nyhamar og Per M. Norheim-Martinsen (red.). *International Military Operations in the 21st Century*. London: Routledge, 2015.

Johnson, David E. "The 2008 Battle of Sadr City: Reimagining Urban Combat". Præsentation baseret på studiet Johnson, David E., M. Wade Markel og Brian Shannon. *The 2008 Battle of Sadr City: Reimagining Urban Combat*. Santa Monica: RAND Corporation, 2013.

Johnson, David E. *Competent, Concealed, Congested: The Challenges of Future Warfare*. Santa Monica: RAND Corporation, 2015.

Johnson, David E. *Hard Fighting: Israel in Lebanon and Gaza*. Santa Monica: RAND Corporation, 2011.

Johnson, David E., M. Wade Markel og Brian Shannon. *The 2008 Battle of Sadr City: Reimagining Urban Combat*. Santa Monica: RAND Corporation, 2013.

Kilcullen, David J. "The City as a System: Future Conflict and Urban Resilience." *The Fletcher Forum of World Affairs*, 36(2) (2012).

Kilcullen, David J. *Out of the Mountains – The Coming Age of the Urban Guerrilla* (London: Hurst & Company, 2013).

Kjeksrud, Stian. "The Future of UN Peacekeeping Operations". I Tore Nyhamar og Per M. Norheim-Martinsen (red.). *International Military Operations in the 21st Century*. London: Routledge, 2015.

Krulak, Charles C. "The Strategic Corporal: Leadership in the Three Block War". *Marines Magazine* 2, 8 (1999).

Københavns Kommune. *Nøgletalsrapport 2015* (20. oktober 2016): https://www.kk.dk/sites/default/files/uploaded-files/Nogletalsrapport_2015.pdf.

Lilienfield, Robert. *The Rise of Systems Theory: An ideological Analysis*. New York, John Wiley & Sons, 1978.

Lomendico, Mark og Elizabeth M. Bartels. "City as a System Analytical Framework: A Structured Analytical Approach to Understanding and Acting in Urban Environments." *Small Wars Journals* (2015).

Magnusson, Warren. *Politics of Urbanism: Seeing like a City*. New York: Routledge, 2011.

Mann, Michael. "The autonomous power of the state: its origins, mechanisms and results". *European Journal of Sociology* 25 (1984): 185-213.

Mann, Michael. *The Sources of Social Power – Volume 1. New edition*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012.

Neta C. Crawford. *Accountability for killing: Moral Responsibility for Collateral Damage in America's Post-9/11 Wars*. Oxford: Oxford Scholarship, 2013.

Norheim-Martinsen, Per M. "The New Urban Operations". I Tore Nyhamar og Per M. Norheim-Martinsen (red.). *International Military Operations in the 21st Century*. London: Routledge, 2015.

OHCHR. *Human rights and the protection of civilians in peacekeeping: approaches, methodologies and tools*. Geneva: United Nations, 2015.

Quinlivan, James T. "Force Requirements in Stability Operations". *Parameters* 25 (Winter 1995): 59-69.

Rasmussen, Jacob. "Inside the System, Outside the Law: Operating the Matatu Sector in Nairobi". *Urban Forum* 23 (2012): 415-432.

Reiter, Andrew G. "Does Spoiling Work? Assessing the Impact of Spoilers on Civil War Peace Agreements". *Civil Wars* 17:1 (2015): 89-111.

Rosén, Frederik. "Høring i Folketingets forsvarsudvalg – Krig og civile tab". 18. marts 2016 (20. oktober 2016):
https://www.diis.dk/files/media/documents/activities/diis_hoering_forsvarsudvalget_marts_2016_civcas.pdf.

Shetler-Jones, Philip. "Intelligence in Integrated UN Peacekeeping Missions: The Joint Mission Analysis Centre". *International Peacekeeping* 15:4 (2008): 517-527.

Smith, Rupert. *The Utility of Force*. London: Vintage, 2008.

Smith, Terrance. "Hostages Freed as Israelis Raid Uganda Airport". *The New York Times*, 4. juli 1976.

Tilly, Charles. *Coercion, Capital and European States, AD 990-1990*. Cambridge, Mass: Basil Blackwell Inc, 1990.

U.S. Joint Forces Command. *Joint Publication 3-05*. U.S. Army, 2014.

Udenrigsministeriet, Forsvarsministeriet og Justitsministeriet. *Danmarks samtænkte stabiliseringsindsatser i verdens brændpunkter*. København: Udenrigsministeriet, 2013.

United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division. *World Urbanization Prospects, the 2014 revision, Highlights*. New York: United Nations, 2014. Data tilgængelige på: <http://esa.un.org/unpd/wup/> (20. oktober 2016).

Vautravers, Alexandre. "Military Operations in Urban Areas". *International Review of The Red Cross* 92: 878 (2010): 441.

Weber, Max. "Politics as a vocation". I H.H. Gerth og C. Wright Mills (red.). *From Max Weber*, 77-128. New York: Free Press, 1946.